

**Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická Fakulta**

a

**Vysoká škola ekonomická v Praze
Fakulta managementu v Jindřichově Hradci**

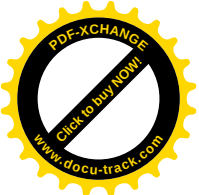
Problematika bezdomovectví (The Issue of Homelessness)

Vypracovala: Helena Šefrnová

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Procházka

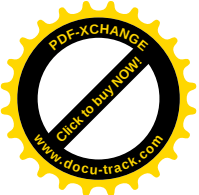
Studijní program: Sociální pedagogika, výchovná a vzdělávací praxe

Datum odevzdání: 21.3.2008

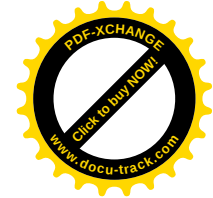
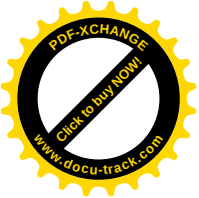

***„Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité
informační zdroje uvedla v seznamu literatury.“***

V Praze 19.3.2008

**Děkuji panu magistru Procházkovi za připomínky při vedení práce, Lence
Petrbokové a Standovi Vítovi za vřelou podporu.**

Anotace

Předkládaná bakalářská práce je zaměřena na problematiku bezdomovectví. Bezdomovectví v dnešním slova smyslu je nepříliš starý a stále rostoucí sociální problém. Fenomén, který je ovlivňován jedincem, společností a státním systémem každé země. V České Republice se stát a politika věnují tomuto tématu jen velmi zlehka a většinu služeb a poskytování pomoci zastávají nestátní, neziskové a křesťanské organizace.

V teoretické části jsem se proto snažila přiblížit problematiku bezdomovectví a vysvětlit důležité pojmy a aspekty tohoto fenoménu.

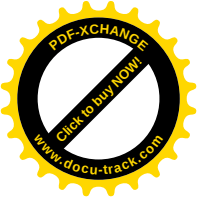
V praktické části jsem poté provedla vyhodnocení výzkumu, kterým jsem zjišťovala povědomí veřejnosti o tomto tématu a postoje lidí k osobám bez přístřeší. K praktické části patří také kasuistika, která popisuje příběh klienta a zahrnuje široké spektrum zkušeností, jež vhodně dokresluje práci.

Abstract

The presented thesis is concentrating on problem of homeless people. Homelessness, as it is understood today, isn't excessively old but still growing problem of our society. In every country, it's a phenomenon influenced by an individual, society and the state system. The state and politics in the Czech Republic are very sporadically engaged in this subject. Most of the providers of services and help are covered by non-state, non-profit or Christian organizations.

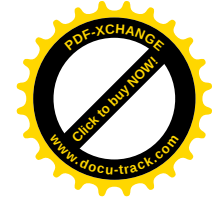
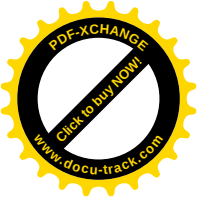
The theoretical part outlines the homelessness issue and shows the important concepts and aspects of this phenomenon.

In the practical part, I completed evaluation of survey in which I attempted to locate a public awareness of this subject and people posture towards homeless people. I also included here a casuistic which describes a story of one client, covers a wide spectrum of experiences and aptly sketches in my thesis.

Obsah

Obsah	5
Úvod	6
Teoretická část	8
1. Různé definice pojmu bezdomovectví a vzhled do vývoje tohoto fenoménu	9
1.1 Definice pojmu bezdomovectví	9
1.2. Historie a vývoj	10
1.2.1 Období socialismu	11
1.2.2 Vývoj pro roce 1989	11
2. Příčiny vzniku bezdomovectví	14
2.1 Teorie strukturální a individualistická	14
2.1.1 Teorie zdůrazňující strukturální faktory	15
2.1.2 Teorie individualistická	15
2.2. Teorie objektivních a subjektivních faktorů	15
2.2.1 Objektivní faktory	15
2.2.2 Subjektivní faktory	16
2.3 Nejčastější příčiny bezdomovectví mužů a žen	18
3. Formy bezdomovectví	19
3.1 Obecné rozdělení	19
3.2 Rozdělení bezdomovectví podle zjevnosti	20
3.3 Rozdělení bezdomovectví podle dobrovolnosti	21
3.4 Nejčastější charakteristiky bezdomovců	22
4. Bezdomovectví jako sociální problém	23
4.1 Chudoba	23
4.2 Hmotná nouze	24
4.3 Sociální nouze	24
4.4 Morální nouze	25
4.5 Sociální vyloučení	25
5. Hlavní problémy lidí bez domova	26
5.1 Situace bezdomovců na trhu práce	26
5.2 Čerpání sociálních dávek	27
5.3 Zdravotní stav bezdomovců	28
6. Druhy pomoci a sociálních služeb poskytovaných osobám bez přístřeší	31
6.1. Druhy pomoci podle délky trvání	31
6.2 Druhy sociálních služeb (rozdělené podle charakteru organizací)	32
7. Organizace zabývající se problematikou bezdomovectví a poskytující služby těmto lidem	40
7.1 Organizace zastoupené v Praze	41
Mezi služby pracovní a sociální agentury patří především:	47
8. Kasuistika	50
9. Dotazníkové šetření	53
9.1 Cíle práce	53
9.2 Hypotézy	54
9.3 Metodika výzkumu	55
9.3.1 Nástroje sběru dat a časový harmonogram	55
9.3.2 Výzkumný soubor	56
9.4 Výsledky výzkumu	56
9.4.1 Výsledky vyplývající z dotazníkového šetření	56
Závěr	67
Seznam použité literatury	69
Příloha:	71

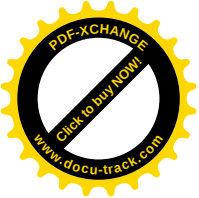

Úvod

Pro svoji bakalářskou práci jsem si vybrala téma Problematika bezdomovectví z několika důvodů. Jedním z nich je můj nedávný nástup do zaměstnání v organizaci, která pracuje s lidmi bez domova. Druhým důvodem je, že jsem se o toto téma už dříve zajímala. Když jsem nastupovala do předchozí školy zaměřené také sociálně, mým snem v té době bylo pracovat s lidmi na Hlavním nádraží. Byla jsem přesvědčena, že ti lidé jsou nešťastní a že jen čekají na někoho, kdo přijde a zachrání je. Nenapadlo mě podívat se na celou věc i z ostatních úhlů pohledu. Můj zájem o toto téma během studia opadal až úplně zmizel. Poslední rok se však opět vrátil. Můj pohled na věc se během času dost změnil, což přisuzuji určitým událostem, které mě ovlivnily, přístupem k práci mých kolegů a prací samotnou.

Organizace, ve které pracuji, se zabývá dlouhodobou pomocí lidem bez domova nebo lidem ztrátou domova ohrožených. Pomoc je to jak sociální, tak právní a psychická. Součástí organizace je i bezdomovecké divadlo, což je skvělý terapeutický a zážitkový prvek. Díky četným přednáškám a rozhovorům jsem začala více chápat celou problematiku a o to více jsem si potvrdila myšlenku, která mě zatím doprovází a pomáhá mi v pochopení mnohých věcí.

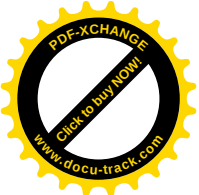
Každý si svou cestu vybírá sám a v první řadě na něm záleží, jak bude postupovat svou životní cestou. Základ je v člověku samém, i přes nelehké životní situace. Říkám mu zodpovědnost. Naši základnu ovlivňuje okolí - lidé a prostředí, situace, nečekané události. Pokud je základna otřesena, nastává krize a její řešení. V krizových situacích většinou máme na koho se obrátit, vždyť jsme vyrůstali v rodině, ve které jsme si naši základnu mohli tvořit a poté upevňovat. Ale ne každý dokáže pracovat se svou zodpovědností a ne každý má možnost podpory. V nastalé krizi nebo dlouhodobým vývojem, přijde bod, kdy situaci nezvládne či přestane zvládat a jeho život se začne ubírat zvláštním směrem. Každý člověk je od malička ovlivňován okolím, ze kterého si bere potřebné informace a na jehož základě vznikají hodnoty. Toto okolí také upevňuje nebo otrásá naší základnou. Základna těchto lidí je často velmi vratká a na to by měl být brán zřetel. Lidé, kteří žijí na ulici, mají převrácené hodnoty, ale nesmírně velkou a cennou zkušenost. Vždyť kdo z nás si dokáže představit pocity, stavy, prázdnotu a

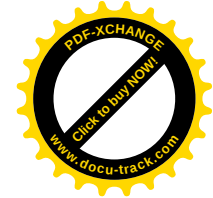
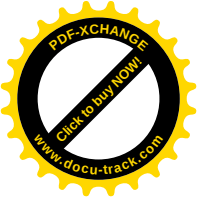
zároveň nekonečnou plnost duše lidí, kteří se rozhodli žít tak svobodně?

Já rozdělují bezdomovce na dvě skupiny. Do první patří lidé, kteří jsou spokojeni s tím, jak žijí, práce pro ně není zdrojem peněz. Nechtějí nic měnit a jsou si toho plně vědomi. Jsou vnímáni tak, že jsou na obtíž, protože žijí specifickým životem, svou přítomností určitý způsobem obtěžují. Tito lidé jsou často nepřizpůsobiví, nemají zájem pracovat, žebrají, někdy kradou, neplatí daně. Jejich cesta životem je nezávislá a svobodná. Nemají nic a nic nemohou ztratit. Část těchto lidí si svou zodpovědnost uvědomuje více, někteří méně.

Do druhé skupiny zařazují ostatní, ty, kteří svou situaci chtějí měnit a na změně jsou ochotni se podílet, tedy přebírají nebo částečně přebírají zodpovědnost za vzniklý stav a jeho případnou proměnu. Myslím si, že takovým lidem by měla být poskytnuta dostatečná pomoc. Vždy jde o individuální záležitost a domnívám se, že spektrum služeb organizací je stále rozsáhlejší, čímž se zvyšuje možnost změny stavu k lepšímu. Za důležité považuji si uvědomit, že každý může změnit názor, a proto by každý měl mít možnost změny a podpory, když se pro ni rozhodne.

Teoretická část

1. Různé definice pojmu bezdomovectví a vzhled do vývoje tohoto fenoménu

1.1 Definice pojmu bezdomovectví

S pojmem bezdomovectví jsme se ve větší míře začali setkávat po roce 1989, kdy tento termín vstoupil do povědomí široké veřejnosti. Do té doby se pouze budovalo podhoubí pro tento stav, který vypukl s příchodem kapitalismu. Bezdomovectví je termín, který nemá žádnou přesnou definici. Liší se definice určené slovníky a ostatní odbornou literaturou včetně právního řádu.

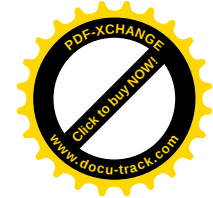
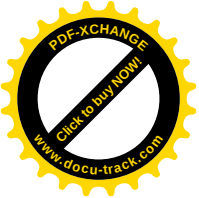
Právní řád používá termín "bezdomovec" pro osoby bez státní příslušnosti, zatímco pro osoby bez možnosti trvalého bydlení používá termín "osoba bez přístřeší".

Definice bezdomovce **v encyklopedickém slovníku** zní: „Bezdomovec je a) fyzická osoba, která není občanem jiného státu (podle jeho vnitrostátního práva). Je podřízen vnitrostátní moci státu pobytu a nepožívá ochrany jiného státu; b) ve státě, v němž existuje domovské právo, občan, který nemá v žádné obci státu domovské právo.“¹

V zákoně o sociálním zabezpečení se setkáváme s pojmem občan společensky nepřízpůsobilý, avšak tento termín je ještě pozůstatkem komunistického režimu a pro diskriminační nádechy se nepoužívá. Tento termín se nyní zaměňuje za pojem osoba žijící nedůstojným způsobem života.

Pro veřejnost je bezdomovec člověk, který nemá domov, žije v parku, rozpadlých domech, na ulici. Nemá se kam vracet a schází mu skutečné zázemí.

1 Kolektiv autorů. Encyklopedický slovník. Encyklopedický dům a Odeon, Praha, 1993, str. 115

Ani v Evropě se nepodařilo vytvořit přesnou terminologii bezdomovectví, a proto vytvořila Evropská federace národních organizací pracujících s bezdomovci, dále jen **FEANTSA** svou vlastní pracovní definici. Podle ní tedy "osoby bez přístřeší" jsou:

- lidé, kteří nemají střechu nad hlavou,
- lidé, kteří žijí v institucích, protože nemají kam jít,
- lidé žijící v nejistém ubytování,
- lidé žijící v nevhodném a standardu neodpovídajícím ubytování. 2

Manželé Hradečtí mluví ve své knize *Bezdomovectví – extrémní vyloučení* o definici bezdomovce takto: Každá definice bezdomovectví bude vlastně ve svém obsahu vágní a posunovatelná. Výrok, že bezdomovec je někdo, kdo ztratil, nebo opustil svůj domov, svůj byt, své ubytování, kdo neumí vyřešit komplikované problémy a hledá nebo přijímá pomoc od sociálních pracovníků, města, dobrovolných organizací, je nepřesný a nedostatečný. Definice by byla oboustranně riskantní:

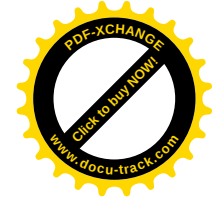
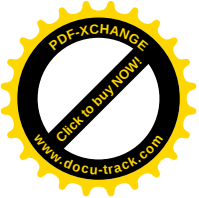
- a) vyloučí někoho, kdo je jakkoli marginální,
- b) zahrne všechny služby na sociálním poli.³

1.2. Historie a vývoj

Bezdomovectví bylo vždy spojeno s chudobou. Počátky chudinské péče v českých zemích jsou datovány od poloviny 16. století, kdy byl za vlády Josefa II. zaveden Tereziánský zákon, který ukládal každé obci nad 800 obyvatel povinnost zřídit chudobinec, sirotčinec, základní školu a šatlavu. Bezdomovectví tak jak ho známe z dnešní doby, začalo na evropském kontinentě vznikat až od II. poloviny 19. století vlivem industrializace. Jedním z jejích důsledků byla i migrace obyvatelstva z venkova do měst. Do té doby zákonná opatření v podobě domovského zákona a chudinských

2 Naděje o.s.: Sborník ze semináře *Bezdomovectví v Evropě*. Pracovní definice bezdomovectví Feansta, 21,1998.

3 Hradecký I. – Hradecká V. *Bezdomovectví – extrémní vyloučení*. Naděje, Praha, 1996, str. 36

fondů zamezovala občanům stát se zcela bezprizorními, i přestože byli fakticky nemajetní a bez rodinného zázemí.

Vývoj bezdomovectví po II. světové válce v Českých zemích a v takzvaném východním bloku byl ovlivněn komunistickým systémem.

1.2.1 Období socialismu

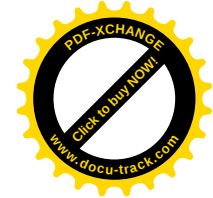
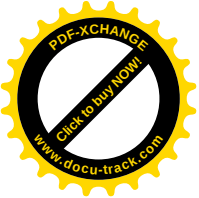
Nástup komunismu znamenal začátek ideologického popírání veškerých patologických jevů. Nově vytvořené zásady sociální politiky znamenaly povinnost občana zdržovat se v místě trvalého bydliště a zaručovaly mu právo na práci. Toto právo však bylo podmíněno povinností pracovat. Díky tomu mohly státní orgány postihnout osobu žijící „nepřijatelným způsobem života“, jež se dopustila trestného činu příživnictví.

Zdánlivým úspěchem tohoto systému byl úbytek zjevného bezdomovectví, avšak s důsledkem větší míry latentního.

1.2.2 Vývoj pro roce 1989

Listopadový převrat v roce 1989 s sebou přinesl hluboké společensko-ekonomické změny a s přechodem od totalitní k demokratické společnosti se některé problémy nově objevily, jiné pouze zviditelnily. Příčinou „zviditelnění“ existence lidí bez domova bylo jak odkrytí toho, co před listopadem 1989 veřejnost nesměla vidět, tak vznik nových okolností, které přispěly k zesílení problému:

- a) zánik pracovní povinnosti;
- b) zrušení možnosti trestního postihu za příživnictví;
- c) přijetí Listiny základních práv a svobod jako součásti českého právního řádu a respektování principů demokratické společnosti;
- d) velká amnestie prezidenta republiky v roce 1990;
- e) rozpad velkých státních podniků a rušení jejich ubytoven;

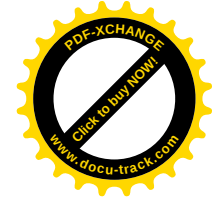
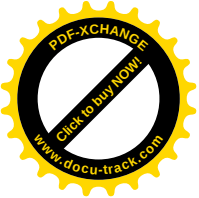
- f) velký tlak na samostatnost jedince a jeho schopnost pružně reagovat a adaptovat se na nové společensko-ekonomické podmínky;
- g) otevření hranic, které s sebou přineslo příliv imigrantů hlavně ze zemí bývalého východního bloku (s Českou republikou mnohdy počítali pouze jako s tranzitní zemí, ale při nelegálním pokusu o přechod západních hranic byli zadrženi a vráceni k nám – z různých důvodů pak již nebyli vyhoštěni zpět do země původu).
- h) restituce bytového fondu (nájemních domů) a jejich prodej do osobního vlastnictví

Počátkem 90. let stát vytvořil právní rámec pro vznik a obnovu státních i nestátních pomáhajících organizací, jimž poskytl i finanční prostředky, a do tehdejšího Československa přišly i zahraniční pomáhající organizace.

Počet osob bez přístřeší vzrostl v důsledku mnoha různých okolností. Ihned po rozsáhlé amnestii prezidenta Václava Havla v lednu 1990 vyšli z vězeňských bran muži a ženy, kteří se už neměli kam vrátit. Během amnestie bylo osvobozeno kolem 16 000 vězňů (nejednalo se jen o vězně politické). Na nádražích byly poprvé k vidění dnes už typické polehávající postavy, které v kolemjdoucích vzbuzují směs strachu, odporu a lítosti. Řada z nich se během dvou let znovu ocitla ve vězení.

Druhá vlna lidí bez přístřeší čekala Prahu ještě tentýž rok v srpnu. Po pádu Ceausescovy diktatury v Rumunsku se vydaly desetitisíce zbídačených občanů směrem na západ a uzavřené německé hranice je přesměrovaly na Prahu. Po vzniku uprchlických táborů se bezdomovectví opět stalo doménou především českých občanů. Jejich počty rostou rovnoměrně každý rok.

Také došlo k růstu nezaměstnanosti ve skupinách málo kvalifikované a výkonné pracovní síly zaměstnávané dříve zejména v tzv. průmyslovém stavebnictví. To se postupně rozpadlo a propustilo značnou část zaměstnanců.

Jistou roli ve vývoji bezdomovectví sehrál bezpochyby i turistický boom, k němuž došlo v Praze po roce 1990. Určitému typu lidí se více vyplatilo žebrat než pracovat (např. jako nekvalifikovaná a nevýkonná či nespolehlivá pracovní síla).⁴

Množství lidí, kteří navštěvují Prahu znamená pro žebráky potenciální výdělek. Turisté se shromažďují na určitých místech a tudíž je snadné se na ně obracet. Je ale nutno zdůraznit, že žebráci tvoří jen malou část bezdomovců.

Počet bezdomovců

Podle údajů ze sčítání lidí, domů a bytů v roce 2001 žilo v České republice 10 230 060 lidí. Z toho ovšem v bytech žilo 10 101 302 lidí. A co těch zbylých 128 758 lidí? Z nich 71 181 žilo v různých zařízeních (dětských domovech, nápravných zařízeních, ústavech sociální péče, domovech důchodců). Mnozí z takto žijících jsou potenciálními bezdomovci (až vyjdou z dětských domovů a z nápravných zařízení, kam půjdou?). Dalších 41 604 lidí žilo mimo byt a zařízení, ale v nějakém domě nebo chatě, na ubytovně a jinak různě provizorně. I to jsou potenciální (a mnozí z nich zjevně) bezdomovci. Skutečně zjevných bezdomovců bylo sečteno 15 973. Ovšem to stále ještě není všechno. Z lidí žijících v bytech jich žilo 154 757 v bytech III. Kategorie a 95 926 v bytech IV. Kategorie. I to jsou potenciální bezdomovci (může se stát, že jim dům spadne na hlavu či stane se z jiného důvodu již zcela neobyvatelným...). Podle údajů ze sčítání lidí, domů a bytů máme tedy v České republice více než 300 tisíc zjevných, skrytých či potenciálních bezdomovců...⁵

4 Horáková, M. Současné podoby bezdomovectví v České republice (pilotní sonda). Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, Praha, únor 1997

5 Heczková E.: Bezdomovectví v České republice-úvod do problematiky. Příspěvek na semináři Dopady kapitalismu:bezdomovectví. Praha 2005

2. Příčiny vzniku bezdomovectví

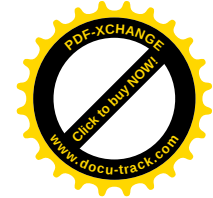
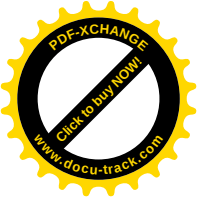
Stejně tak jako neexistuje jedna pevná definice bezdomovectví, není známé ani jedno obecné pojetí příčin vzniku. Mezi odborníky se uplatňuje několik teorií. Tyto teorie vycházejí z praktických poznatků.

V 19.století se názory na bezdomovectví sjednocovaly ve výkladu, že se jedná o problém, za který má osobní zodpovědnost pouze sám nositel. Podpora se proto omezovala především na zřizování nocleháren a útulků, které se snažily pomáhat bezdomovcům stát se zodpovědnými občany, postavit se na vlastní nohy a překonat slabé stránky své povahy. Tato podpora byla poskytována pouze dobrovolnými organizacemi. Obdobně i chudobince a „causal wards“ (institute poskytující lékařskou pomoc nejchudším), které do roku 1948 představovaly jedinou statutární pomoc bezdomovcům, odrážejí všeobecné přijímání závěrů individualistické teorie.⁶

2.1 Teorie strukturální a individualistická

Strukturální faktory	Individuální faktory
• Chudoba a nezaměstnanost • Trh s bydlením, který neposkytuje adekvátní bezpečné bydlení; • Mění se trh práce, který vytlačuje rizikové a znevýhodněné skupiny; • Nedostatečná záchranná sociální síť; • Politické aktivity zvyšující riziko bezdomovství u zranitelných skupin	= osobnostní charakteristika jedince, zvyšuje riziko vzniku bezdomovectví, např.: • psychické poruchy; • somatické onemocnění (invalidita); • alkoholové či drogové závislosti; • neschopnost formovat sociální vztahy

⁶ www.mcssp.cz. (Kozáková, J. (1997): „Bezdomovectví jako specifická forma bydlení a životního stylu.“)

2.1.1 Teorie zdůrazňující strukturální faktory

Podle této teorie se nacházejí příčiny bezdomovectví v širších sociálních a ekonomických faktorech a změnách, které ovlivňují společnost jako celek. V rámci této koncepce by pomoc bezdomovcům měla probíhat ve větším, společensko-ekonomickém měřítku. Např. podpora bytového trhu, zajištění trvalého nebo dočasného bydliště a podobně.

2.1.2 Teorie individualistická

Tato teorie vychází z názorů z 19. století a jako hlavní příčinu bezdomovectví hledá v osobnosti. Tento přístup je rozdělen na dvě pojetí:

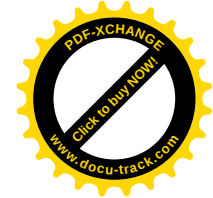
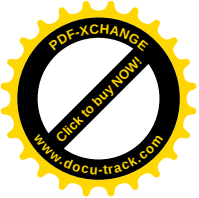
- pojetí "victim-blaming" (oběť je zároveň viníkem), které považuje bezdomovce zodpovědné za svou situaci.
- pojetí, podle něhož se lidé stávají bezdomovci na základě vlastní nezpůsobilosti. Tito lidé se nepovažují za zodpovědné za svou situaci a jsou závislí na organizacích, které jim poskytují veškerou humanitární, psychiatrickou a další formy pomoci.

2.2. Teorie objektivních a subjektivních faktorů

2.2.1 Objektivní faktory

Faktory objektivní jsou ovlivněny státní legislativou – sociální politikou státu, sociálním zákonodárstvím apod.

Mohou působit například na dodržování lidských práv, na zachování integrity práva a respektování zásady rovných příležitostí pro všechny občany, na vzdělanost a kvalifikaci občanů. Objektivní faktory působí rovněž na boj s nezaměstnaností, s vyloučením, na sociální ochranu, na zabezpečení ve stáří a v nemoci, na začleňování mládeže do trhu práce, na usnadňování mobility pracujících a jejich adaptaci na změny ve výrobě, na posilování vzdělanosti a technologických služeb.

2.2.2 Subjektivní faktory

Faktory subjektivní jsou ovlivněny jednotlivci, rodinami, společenskými skupinami a jejich schopnostmi, rysy, temperamentem, charakterem, věkem apod.

Dělíme je do čtyř skupin:

- **Faktory materiální** - patří sem ztráta bydlení, zaměstnání, dlouhodobá nezaměstnanost, nedostačující příjmy, neschopnost obhospodařovat vlastní rozpočet a podobně.

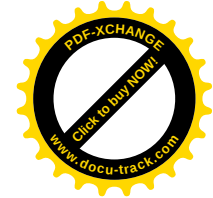
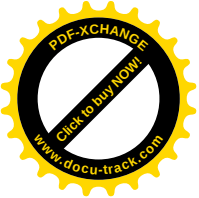
Ztráta bydlení - je nejčastějším problémem ve velkých městech. Nájem jsou někdy tak vysoké, že mladší a starší občané nemají prostředky na to byt platit.

Finanční potíže - mohou být jakéhokoliv druhu, nejde jen o ztrátu zaměstnání, ale i o případ, že osoba dá do zástavy dům a potom o něj, kvůli platební neschopnosti, přijde.

- **Faktory vztahové** - rodinné problémy, změny struktury rodiny, diskriminace ženy, porušené vztahy mezi partnery, mezi rodiči a dětmi, rozvod manželů, rozdělení nebo rozpad rodiny, násilí v rodině, sexuální zneužívání a znásilnění, osamělost.

Jedinci, u nichž je zvýšené riziko, že se stanou bezdomovci, bývají často komplexně, somaticky, psychicky i sociálně handicapováni. Již rodina bezdomovců bývá dysfunkční nebo vůbec neexistuje. Jako děti byli v rodině vystaveni nezájmu, podceňování, nebo dokonce násilí a zneužívání. Byli z rodiny vyhnáni nebo sami utíkali a toulali se. Rodina měla špatné bytové a materiální podmínky. Kombinace těchto zátěží nakonec vede ke generalizovanému sociálnímu selhání a člověk je tak postupem času v podstatě vyloučen ze společnosti – dochází k sociálnímu vyloučení, které může vyústit v tzv. vyloučení extrémní čili bezdomovectví.

Nefunkčnost rodiny - rodina je nefunkční, pokud neplní své povinnosti - tedy funkci biologickou, sociální, ekonomickou a psychologickou. Pro lidi z těchto rodin jsou typické tyto znaky:

- a) nedostatky v sociální orientaci- neporozumění, malá schopnost empatie a pochopení ostatních členů.
- b) problematické sebehodnocení, nízká sebeúcta
- c) rizikové chování - nízká sebekontrola, impulsivita, projevování negativních citů
- d) špatná zkušenost z vlastního dětství

Rozvod - bývá častým důvodem, že muž odejde od manželky a dětí z bytu

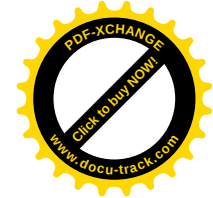
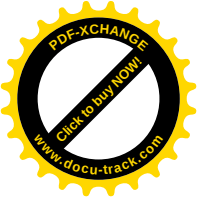
- **Faktory osobní** - do této skupiny řadíme duševní či tělesné choroby, mentální retardaci, nesamostatnost, sociální nezralost, osamělost, invaliditu, hráčství, alkoholismus a další závislosti. Lidé žijící na ulici jsou často duševně či fyzicky postiženi. Bezdomovcem se může stát rovněž pracovitý zaměstnanec, kterého potkala smůla v podobě pracovního úrazu. Člověk se zdravotními problémy má výrazně sníženu šanci získat zaměstnání. Pokud se ke zdravotním problémům přidá ještě nějaký další handicap, například zápis v rejstříku trestů, stává se pro daného člověka zaměstnání doslova nereálným snem. Časté jsou rovněž případy, kdy tento zdravotní handicap vede ke ztrátě zaměstnání a k následnému rozvodu, při kterém jeden z manželů přijde o byt.

Velkým problémem je alkoholismus. Především rodiny, kde jeden z rodičů má problémy s alkoholem jsou ohroženy bezdomovectvím. Je to jeden z důvodů, proč se rodiče či děti a někdy i celá rodina ocitnou na ulici.

- **Faktory institucionální** - propuštění z ústavů, dětských domovů, vězení. Tito lidé jsou většinou propouštěni bez dostatečných finančních prostředků, a proto mají mizivou šanci se adaptovat v běžném životě.

Dětský domov - mladí lidé, kteří v 18 letech opouštějí dětské domovy bez finančních prostředků, tvoří přibližně desetinu klientů azylových domů.

Věznice - po letech strávených v cele, odchází lidé na svobodu s částkou, která jim má stačit na dopravu do místa trvalého bydliště, kde mohou vyhledat svého

kurátora. Šance na získání zaměstnání se záznamem v trestním rejstříku je téměř nulová a jejich rodinné a sociální vazby jsou často zpretrhány. Tito lidé tvoří podle odhadů 50% bezdomovců.

Zdravotnická zařízení - často jde o psychiatrickou léčebnu či odvykací léčbu závislostí. Tito lidé také často přicházejí o možnost vrátit se do fungujícího a podporujícího rodinného prostředí.

2.3 Nejčastější příčiny bezdomovectví mužů a žen

Podle Ilji Hradeckého existují ve společnosti určité specifické zažité vzorce chování, které do jisté míry determinují postavení jednotlivce ve společnosti. Tento společenský odraz biologické rozdílnosti najdeme i u příčin bezdomovectví mužů, žen, ale i dětí.

U mužů převažuje faktor materiální, často v kombinaci s osobním nad vztahovými. U žen naopak převažují faktory vztahové, především problémy v partnerských vztazích, často doprovázené násilím. U mladistvích jde o faktory institucionální a osobní.

Počet bezdomovců mužského pohlaví převažuje až šestkrát nad počtem žen bez domova. Dá se to přisoudit několika faktům: ženy po rozvodu většinou zůstávají s dětmi v původním bytě, s tím souvisí i větší smysl žen pro ochranu a jistotu. Mezi ženami je méně rozšířen alkoholismus a drogová závislost. Faktem také je, že celkově je trestáno mnohem méně žen než mužů. Je pravděpodobné, že jsou celkově odolnější proti pádu na sociální dno.

Tabulka č.1.: Příčiny ztráty domova/bydlení (v %) podle sondážního šetření VÚPSV a záznamů Nového Prostoru

Příčina bezdomovství	VÚPSV	NP
Rozpad rodiny	34,8	41,0
Ztráta zaměstnání	24,6	20,0
Vlastní byt nikdy nezískán(výstup z ústavního zařízení)	7,2	2,0
O bydlení jsem se nestaral	2,9	-
Nemoc	1,4	-
Jiný důvod	29,1	37,0
CELKEM	100,0	100,0

Zdroj: Kotýnková,M,: *Trendy v prevenci bezdomovectví*, In: *Příklady nejlepší praxe v boji proti bezdomovectví*, FEANTSA, S:A:D:, Armáda spásy, Naděje, Praha 20037

3. Formy bezdomovectví

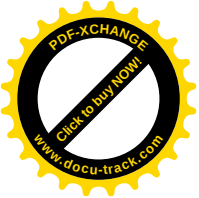
Existuje několik dělení bezdomovství. V práci uvedu několik z nich.

3.1 Obecné rozdělení

Toto je jeden z nejobecnějších přístupů:

- **chroničtí bezdomovci** (lidé na okraji společnosti, kteří často čelí problémům z alkoholovou či drogovou závislostí nebo s duševním onemocněním);
- **cykličtí bezdomovci** (lidé, kteří ztratili své obydlí důsledkem nějaké životní změny – např. ztráta zaměstnání, přestěhování, odnětí svobody, hospitalizace; dále i lidé, kteří musí čas od času používat ubytovny nebo chudinské jídelny – nejčastěji ženy jako oběti domácího násilí, mladí na útěku, nezaměstnaní nebo nedávno propuštění z vazby či psychiatrické léčebny);
- **dočasní bezdomovci** (lidé, kteří se ocitli bez vlastního bydlení na dočasnou dobu – např. lidé, kteří ztratili své obydlí důsledkem živelné pohromy nebo ti, jejichž ekonomická a osobní situace byla změněna, např. ztrátou zaměstnání).

7 Městské centrum sociálních služeb a prevence-oddělení analýz a vzdělávání: *Bezdomovectví v Hlavním městě Praze*. Praha 2004, s. 45.

Poslední skupina často není označována za problém bezdomovectví a většinou je ze studií vyloučena.

3.2 Rozdělení bezdomovectví podle zjevnosti

- **Zjevné bezdomovectví**

Jde o na první pohled nejviditelnější skupinu bezdomovecké populace. Tyto osoby žijí a přespávají na ulicích, na nádražích, ale i (a tím se odlišují od bezdomovců skrytých) v azylových domech a v noclehárnách zajišťovaných městy nebo charitativními organizacemi.

Často právě tohle jsou lidé, které můžeme vidat prohrabávat se popelnicemi a jíst nalezené zbytky pokrmů.

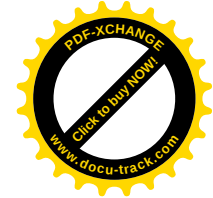
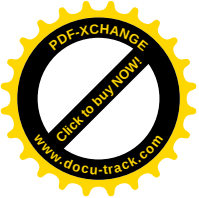
Nezaměstnanost, úpadek rodinných a příbuzenských vazeb, absence přístřeší a další patologické sociokulturní jevy vedou k nenapravitelné a nevyhnutelné ztrátě sebehodnocení, sebevědomí a motivace bezdomovců. Readaptace těchto osob je dlouhá a nejistá.

Zajímavé je, že většinou jsou tito lidé něčím stigmatizováni, poznamenáni již od dětství.

- **Skryté bezdomovectví**

Ke skupině skrytých bezdomovců patří lidé bez přístřeší, kteří se z nejrůznějších důvodů neobracejí na veřejné nebo charitativní služby, aby našli nocleh. Jsou to ty osoby, které nemají domov, ale bydlí na ubytovnách nebo ve squatech, přespávají ve sklepích, domech určených k demolici, ve starých automobilech, kontejnerech, ve stanech, v kanálech, v lesích. Nejsou tedy nikde registrováni.

Spadají sem i lidé využívající např. ubytování u přátel či příbuzných. Významnou část zjevných bezdomovců tvoří, stejně jako v případě zjevných

bezdomovců, odchovanci dětských domovů a výchovných ústavů pro mládež.

- **Potenciální bezdomovectví**

Mezi skupinu potenciálních bezdomovců patří osoby, jejichž potřeby jsou úřadům buď neznámé, nebo známe jen částečně. Jsou to lidé žijící v těžkých životních podmínkách, každodenních rodinných problémech, v potížích osobního charakteru.

Není vždy jednoduché určit přesně rozdíl mezi podmínkami života bezdomovců, kteří se obracejí na provozovatele ubytoven, a těch osob, které žijí v nejistých podmínkách nájemních bytů, často zdravotně závadných, v domech určených k demolici, v bytech provizorních, zchátralých a často přelidněných, v bytech sociálních a podnájmech.

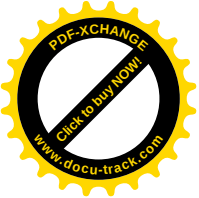
Do této skupiny řadíme i ty, kteří čekají na propuštění z různých ústavů, vězení, na opuštění dětského domova, dále ty, kteří zvláště nyní tvoří velkou skupinu migrační a exilní.

Velkou skupinu mezi potenciálními a skrytými bezdomovci tvoří ženy s dětmi, které se nejčastěji vinou problematických poměrů v rodině dostanou často do přechodné existenční krize. Jedná se např. o ženy, jež jsou oběťmi domácího násilí, o ženy v rozvodovém řízení, kdy není vyřešeno, komu společný byt připadne, nebo jiné situace, které ženě zabraňují pobývat v dosavadním bytě. Z těchto skupin se pak rekrutují klientky podstatné části azylových domů a dalších zařízení pro ženy v psychosociální krizi.

3.3 Rozdělení bezdomovectví podle dobrovolnosti

Toto rozdělení není úplně přesné, protože obě popsané skupiny se navzájem prolínají, ale přesto ho uvedu.

- **Dobrovolné bezdomovectví (bezdomovectví si vybrali jako životní styl)**

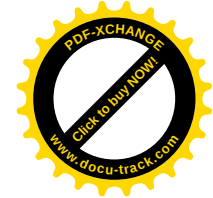
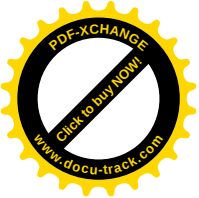
Množství takových lidí je určitým způsobem konstantní, ale do určité míry je ovlivněno danou situací ve společnosti. Tito lidé většinou nevyhledávají pomoc a velmi zřídka se zapojují do sociálních programů. Tato skupina tvoří menšinu, ale koncentrují se do hlavního města hlavně kolem hlavního nádraží a tvoří téměř 40% osob zde pobývajících.

- **Nedobrovolné bezdomovectví**

Mezi tuto skupinu spadá široké spektrum lidí, kteří se z nejrůznějších důvodů ocitli v tíživé životní situaci. V další části kapitoly jsou popsány typy lidí, kteří sem spadají.

3.4 Nejčastější charakteristiky bezdomovců

- a) osoby závislé na alkoholu
- b) lidé s drogovou závislostí
- c) fyzicky (i smyslově) a duševně nemocní a invalidé
- d) osoby po výkonu trestu
- e) mladí lidé, kteří opustili ústavní zařízení
- f) senioři
- g) osamělé ženy a ženy s dětmi
- h) dlouhodobě nezaměstnaní
- i) osoby sociálně hůře přizpůsobivé a lidé s poruchou sociálního chování.

4. Bezdomovectví jako sociální problém

O bezdomovectví se v mnoha případech hovoří jako o sociálním problému. Abychom zde mohli tyto pojmy ztotožnit, je nutné oba definovat. Sociální problém je ve Velkém sociologickém slovníku definován takto: „sociální problém je sociální stav nebo situace, o níž se určitá relevantní skupina lidí nebo sami zúčastnění domnívají, že vyžaduje řešení, obvykle prostředky vnějšího institucionalizovaného zásahu (výchovního, politického, přesvědčovacího, ekonomického).“⁸

4.1 Chudoba

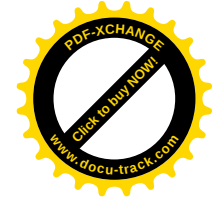
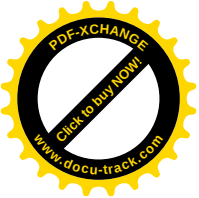
Chudobu můžeme zařadit mezi základní sociálně politické problémy vyskytující se jak ve společnostech rozvojových, tak i ve vyspělých. Ve vyspělých státech, tedy i v ČR, se setkáváme zejména s relativní chudobou, tedy takovou, která neomezuje základní životní potřeby jedince, ale svým způsobem jej vylučuje ze společnosti tím, že mu nedovolí zabezpečení životních potřeb v míře, která je v dané společnosti standardně obvyklá.

Chudoba není pouze otázkou peněžního příjmu, ale i otázkou nedostatku v dalších oblastech, jako je zdraví, vzdělávání, omezení v příležitostech, v rámci dané společnosti. Tento koncept chudoby je bližší konceptu sociálního vyloučení.

Podle Krebse a kol. existují dvě pojetí chudoby: Subjektivní koncept chudoby souvisí s vlastním prožíváním jedinců ve společnosti, se subjektivním posouzením jejich chudoby. Je hodnocením vlastní životní situace jedincem, či osob žijících ve společné domácnosti a souvisí s tím, co člověk chce, čeho chce dosáhnout; co si myslí, že si zaslouží; co si myslí, že skutečně potřebuje a v konfrontaci s tím, co mají druzí (společenská komparace).

Namísto toho objektivní koncept chudoby vymezuje chudobu pomocí faktorů, které nejsou přímo závislé na subjektivním pocitu chudých, ale dovoluje chudobu, na základě určitých kritérií (stanovením míry k nějakému životnímu základu; v ČR –

8 Winkler, J.- Petrusek, M.: Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum Praha, 1997.

životní minimum), objektivně hodnotit.

4.2 Hmotná nouze

„Osoba se nachází v hmotné nouzi, jestliže její příjem a příjem společně s ní posuzovaných osob nedosahuje částek životního minima stanovených zákonem č. 463/1991 Sb., o životním minimu, v platném znění, a nemůže si tento příjem zvýšit vzhledem ke svému věku, zdravotnímu stavu nebo z jiných vážných důvodů vlastním přičiněním, zejména vlastní prací nebo využitím majetku, a zabezpečení jejích základních životních potřeb je tak vážně ohroženo.“⁹

Hmotná nouze, pokud není poskytnuta účinná péče, se může změnit v sociální vyloučení nebo i ve společenské vyloučení.

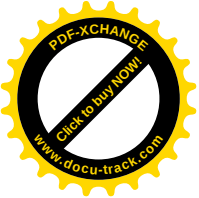
4.3 Sociální nouze

V sociální nouzi se ocitne člověk, který z nejrůznějších důvodů není schopen uspokojit své základní životní potřeby. Takovými důvody mohou být například vysoký věk či nezletilost, nemoc, zdravotní postižení, samota či dysfunkce rodiny, ztráta soběstačnosti a další.

Sociální nouze může být dlouhodobého charakteru (postupný vývoj z hmotné nouze), ale také může být vybuzena silným vnějším impulsem (úraz, úmrtí v rodině, násilný trestný čin).

Pokud se člověku v sociální nouzi nedostane účinné vnější pomoci, bezprostředně mu hrozí společenské vyloučení.

9 Víšek, P. Hmotná nouze. časopis Sociální politika, č. 6/1998, s. 4

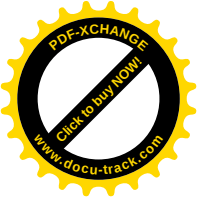
4.4 Morální nouze

Jde o sociální situaci člověka, který uspokojuje své základní životní potřeby nedůstojným způsobem (konzumace zbytků a odpadků, drobná kriminalita). Případná pomoc takovému člověku je těžší než v případě hmotné či sociální nouze, neboť zde nestačí jen finanční či hmotná pomoc, ale je zapotřebí především účast druhého člověka a pomoc po stránce psychické.

Stejně jako u sociální nouze může jít o stav trvalý končící společenským vyloučením.

4.5 Sociální vyloučení

Sociální vyloučení začíná již ve chvíli, kdy jedinec nedokáže nebo nemůže plně uplatňovat svá občanská a lidská práva pro svůj zdravotní stav, věk, pohlaví, etnickou příslušnost, sociální původ, nedostatek majetku nebo pro jinou osobní příčinu. Společenské vyloučení nemusí být konečným stavem, má-li společnost sílu a vůli pomoci slabým, avšak v opačném případě může situace dojít až k vyloučení extrémnímu, které je představováno právě bezdomovectvím.

5. Hlavní problémy lidí bez domova

Problémy bezdomovců je potřeba vnímat komplexně a vždy ve vztahu k působícím příčinám. Těchto příčin je většinou několik, nejedná se o jedinou. Každý konkrétní člověk bez přístřeší se do této situace dostal díky specifické kombinaci několika příčin. Vzhledem k jejich množství je často těžké odhadnout, co je příčina a co důsledek.

Zcela obecně lze vymezit vnější a vnitřní příčiny problémů bezdomovců.

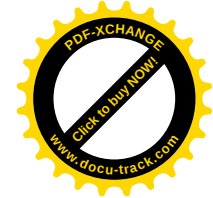
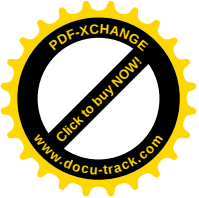
- **Vnější faktory** mají původ v sociálních, ekonomických a kulturních podmínkách naší společnosti, které určují podobu systému sociálních služeb a modelují vztah veřejnosti ke konkrétní sociální problematice. Jde např. o postoj veřejnosti k bezdomovcům, nedostatek vhodných pracovních příležitostí, nastavení systému zdravotní péče a podobně.
- **Vnitřní faktory** jsou dány predispozicí konkrétního jedince a mírou jeho schopnosti řešení problémů. Sem patří např. nízká úroveň sociálních dovedností, omezená kvalifikace a vzdělání, nedostatek finančních prostředků, nepříznivý zdravotní stav a podobně.

Tyto faktory se mezi sebou prolínají.

5.1 Situace bezdomovců na trhu práce

Zaměstnání bezdomovců na trhu práce je nejen zásadním problémem, ale často i samotnou příčinou vzniku bezdomovectví. Zpráva Městského centra sociálních služeb a prevence z roku 2004 Bezdomovectví v Hlavním městě Praze popisuje tři skupiny faktorů, které ovlivňují jejich možnosti uplatnění na trhu práce.

- **Organizačně - technické aspekty** jsou spojeny s nedostatečným zázemím, které je nezbytné při hledání zaměstnání a kontaktování potenciálního zaměstnavatele. Jde hlavně o: neomezené prostředky na cestu za prací, nedostatek prostředků na telefonický kontakt, absenci stálé kontaktní adresy, popř. telefonního čísla,

neexistence osobních dokladů.

- **Nedostatečné sociální kompetence** bezdomovců představují jejich nízké dovednosti a schopnosti potřebné při jednáních s úřady práce či potenciálním zaměstnavatelem. Mají problémy například s: psaním životopisu, pravidly telefonického kontaktu se zaměstnavatelem, schopností využívat elektronickou poštu, vedením přijímacího pohovoru, přípravou osobních dokladů, základní orientací v pracovněprávních předpisech.

Znevýhodněné postavení bezdomovců na trhu práce lze řešit prostřednictvím tréninkových a aktivizačních programů, zaměřených na posílení klíčových dovedností. Tyto služby zajišťují některé neziskové organizace a spolu s tím disponují i vhodným technickým zázemím potřebným k této práci (telefon, internet).

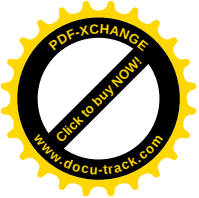
- **Společenská stigmatizace** - je největší překážkou umístování bezdomovců na trhu práce. Tuto skutečnost umocňuje fakt, že velké procento tvoří lidé se záznamem v rejstříku trestů a tudíž mají pouze malou šanci získat práci.

5.2 Čerpání sociálních dávek

Lidé bez domova často propadají záchrannou sociální sítí, kterou představuje systém sociálního zabezpečení. Většina bezdomovců totiž nesplňuje podmínky k čerpání sociálních dávek a pokud nárok má, neuplatňuje ho.

Důvody nečerpání dávek lze rozdělit do dvou skupin:

- **Překážky v systému sociálního zabezpečení** - překážka je na straně poskytovatele - díky složitosti systému čerpání sociálních dávek - složitá administrace a formuláře, špatná komunikace s klienty, ponechání iniciativy plně na žadateli. To vše představuje značnou bariéru i pro osoby, které nejsou v tíživé životní situaci, o to větší pro bezdomovce.

- **Překážky na straně bezdomovců** - vyplývají s neznalostí sociálního systému těchto lidí. Další problém jsou komunikační dovednosti. Část bezdomovců na žádost o sociální dávky vědomě rezignuje, protože prostředky, které by získali, nepostačují na odstranění zásadních problémů. Největší překážkou zabraňující bezdomovcům čerpat dávky je jejich pobyt mimo formální místo trvalého bydliště. Často nedisponují prostředky na dopravu do místa příslušného úřadu.

5.3 Zdravotní stav bezdomovců

Další z faktorů patřících mezi příčiny i následky bezdomovectví je zdravotní stav. Riziko problémů se zdravím je neoddelitelně spojeno se způsobem života bezdomovců. Lidé bez domova trpí problémy, které jsou způsobeny nepříznivým prostředím, v němž žijí, dlouhodobým stresem, nedostatkem odpočinku i nevyhovující stravou a špatnou hygienou.

Problémem je i nepřítomnost pravidelných lékařských prohlídek a s tím související zanedbání léčení onemocnění či poranění. To vše je úzce spjaté s neplacením zdravotního pojištění, strachem z návštěvy lékaře a bariérou ze strany některých lékařů vůči zápachu a špíně.

Zdravotní stav bezdomovců je obecně charakterizován vysokým výskytem různých onemocnění a jejich kombinací, z čehož převažují různé typy závislostí (alkohol, drogy), mentální postižení a psychická onemocnění.

Situaci zhoršuje nedostatečná nabídka preventivních zdravotnických služeb ze strany organizací poskytujících pomoc, protože vysoké náklady na provoz zdravotních středisek jsou často největší překážkou pro zřízení tohoto druhu služeb. V případě, že člověk bez domova není zaměstnán na hlavní pracovní poměr, většinou si neplatí zdravotní pojištění a tudíž zanedbá první stádium nemoci, ta potom přejde do stádia chronického. Největším problémem na ubytovnách může být lavinový efekt infekčních nemocí a jejich šíření.

Neexistují žádné oficiální statistiky, ale uvedu zde nejrozšířenější onemocnění podle dat britského výzkumu.

Tablka č. 2 : Četnost typů onemocnění u vzorku bezdomovecké populace Velké Británie (v %)

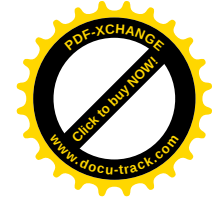
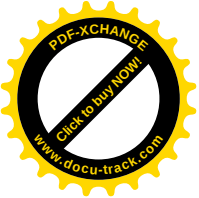
	Ubytovny pro bezdomovce	Noclehárny pro bezdomovce	Bezdomovci žijící na ulici
Psychická onemocnění	36%	26%	39%
Psychická onemocnění a mentální postižení	6%	9%	14%
Mentální postižení	6%	12%	7%
Závislost na alkoholu	16%	44%	50%
Závislost na návykových látkách	11%	29%	34%

Zdroj: Report on Socio-Economic Differences in Health Indicators in Europe 1998¹⁰

Britský výzkum ukazuje na četnost psychických onemocnění, jedná se především o neurózy, deprese a chorobné stavy úzkosti. Psychická onemocnění doprovázejí zpravidla další zdravotní komplikace : bronchitidy, tuberkulózy, artritidy, kožní onemocnění a infekce.

V důsledku zdravotních problémů a celkově rizikového životního stylu je mezi bezdomovci vysoká míra úmrtnosti. Průměrná délka dožití u zjevných bezdomovců dosahuje přibližně 42 let. Úmrtnost ve věkové skupině mužů 16 - 64 let je 25krát vyšší než v běžné populaci.

10 Institut sociologických studií FSV UK, katedra veřejné a sociální politiky: Analýza bezdomovectví a politik boje proti bezdomovectví. Praha 2004

Znepokojující je také nárůst případů TBC. V České republice byl zahájen projekt Motivované vyhledávání TBC u bezdomovců, který zajišťuje Národní jednotka dohledu nad TBC při FN na Bulovce, ve spolupráci s organizacemi poskytujícími sociální služby bezdomovcům. Bezdomovci jsou motivováni ke spolupráci poukázkou na 100 Kč.

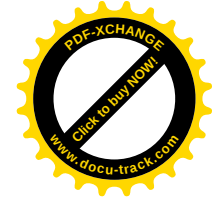
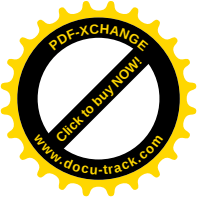
Vyšetření probíhá u odborných lékařů nebo za využití mobilního rentgenu ve speciálně vybaveném autobusu. Bezdomovci s příznaky TBC jsou sociálními pracovníky neziskových organizací posíláni na vyšetření. Většina z nich se prohlídky zúčastní.

Další tabulka ukazuje výsledky občanského sdružení Naděje a uvádí přehled nejčastějších zdravotních problémů bezdomovců ošetřených v lékařské ordinaci organizace v roce 2002.

Tabulka č. 3: Počet výskytu nejčastějších chorob.

Typ zdravotních problémů	Počet klientů	(%)
Chřipky a dýchací cesty	300	31
Kožní onemocnění	125	13
Bércové vředy	195	20
Žaludeční a střevní potíže	109	11
Revmatická a neurologická onemocnění	138	14
Svrab	94	10

Zdroj: Městské centrum sociálních služeb a prevence, oddělení analýz a vzdělávání: Bezdomovectví v hlavním městě Praze. Praha 2004

6. Druhy pomoci a sociálních služeb poskytovaných osobám bez přístřeší

6.1. Druhy pomoci podle délky trvání

1. **Krizová sociální intervence** - poskytuje se v případech, kdy člověku hrozí nebo se již dostal do rizikové situace (což může být ztráta materiálních, duševních nebo vztahových hodnot). Cílem je zmírnění či odstranění postupného stupňování problematické situace. Je využívána jako pomoc jednorázová.

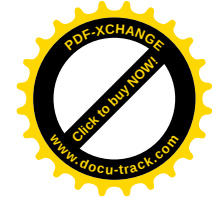
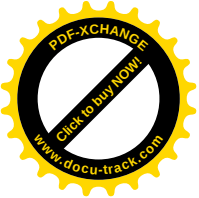
Několik příkladů krizové intervence: ohrožení vlastního života, propuštění ze zaměstnání, ztráta bydlení, ztráta rodinného zázemí, páčání trestné činnosti.

2. **Krátkodobá pomoc** – tento druh pomoci patří k nejčastějším. Jeho význam spočívá ve spolupráci klienta a odborníka, vedoucí k řešení krátkodobých problémů.

Řadíme sem: sociálně-právní poradenství, zprostředkování osobních dokladů, pomoc spojená s vyřizováním věcí spojených s nástupem do zaměstnání, zprostředkování azylového ubytování, zastupování a účast při soudních líčeních, zprostředkování ošacení, stravy, základní hygieny, pomoc při vyřizování občanství a podobně.

3. **Dlouhodobá pomoc** – jedná se o časově neohrazenou spolupráci s klientem při řešení problémů, které vyžadují komplexní pomoc.

Konkrétní příklady dlouhodobé pomoci: kontinuální pomoc klientům po celou dobu vedení trestního řízení proti jejich osobě; pomoc klientovi při uplatňování jeho práv nebo nároků vůči státním i nestátním organizacím nebo jednotlivcům; emocionální podpora klientů při znovunalézání jejich vlastní identity, prostor pro seberealizaci, možnost kulturního a společenského vyžití, poskytování přátelského prostředí pro opětovné budování důvěry k lidem a společnosti; pomoc při podání žádosti o byt a

následné doprovázení při vyřizování žádosti.

6.2 Druhy sociálních služeb (rozdělené podle charakteru organizací)

Pro bezdomovce existuje několik různých druhů sociálních služeb, protože každý se nachází v jiné situaci a řeší jiné momentální problémy. Vliv na výběr služby má dozajista i délka pobytu na ulici a konkrétní situace člověka. Služby zahrnují poradenství, ubytování, možnost výdělku peněz a podporu sociálních dovedností.

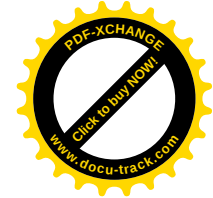
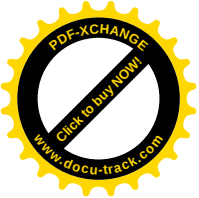
1. Poradenství

Aktivity spojené s poradenskou činností jsou rozděleny podle cílových skupin. Poradenství zajišťují některé úřady a neziskové organizace. Jedná se o poskytování informací o právech a povinnostech, prosazování oprávněných nároků a různé možnosti řešení problémů lidí v nepříznivé životní situaci. Dělíme je na tři skupiny:

- **Obecné poradenství** se soustřeďuje na podávání informací a odkazuje klienty do specializovaných zařízení. Součástí je také předkládání možností a postupů k řešení situace.
- **Speciální odborné poradenství** se zabývá konkrétní pomocí lidem a řešení dílčích problémů. V případě potřeby pracovníci doprovází klienta na úřady.
- **Pomoc v prosazování práv a zájmů.** Sem patří občanské a právní poradenství. Pomáhá klientům ve vyjednávání se třetí osobou, popř. je mohou zastupovat v jednáních s úřady.

2. Sociální kurátoři

Funkci kurátorů zajišťují obce, jejich působnost je legislativně ukotvena vyhláškou MPSV, jež definuje rozsah kompetencí kurátora a vymezuje okruh klientů. Působnost kurátora se omezuje na občany, kteří mají trvalé bydliště na území příslušné obce. Tento systém do jisté míry komplikuje řešení mnoha bezdomovců, protože značná část lidí bez domova se pohybuje mimo místo svého trvalého bydliště.

Většinu klientů sociálních kurátorů tvoří osoby propuštěné z výkonu trestu, dále mladí dospělí propuštění ze školských zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy po dosažení zletilosti, občané žijící nedůstojným způsobem života a dále osoby závislé na alkoholu a jiných návykových látkách.¹¹

Posláním kurátorů je podpora klientů při překonávání sociálního vyloučení. Kurátoři jim pomáhají při jednání s úřady a při kompletaci dokladů. Dále také navrhuji pro klienty věcné či peněžní sociální dávky.

3. Denní centra

Denní centra jsou nízkoprahová zařízení, která poskytují soubor služeb. Jejich cílem je snížení sociální i zdravotní rizika a v případě potřeby poskytnout informace nebo zprostředkovat služby, které pomohou vyřešit situaci klienta.

Většinou centra klientům poskytují stravu a teplé nápoje, hygienické zařízení, ošacení a také pořádají pro klienty kulturní a vzdělávací programy. Součástí center je i možnost využití krizové a zdravotní pomoci, sociálně-právního poradenství, pomoci při vyřizování dokladů nebo asistenci při jednání s úřady i při hledání zaměstnání.

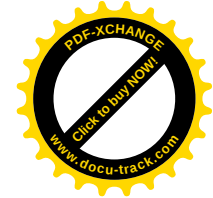
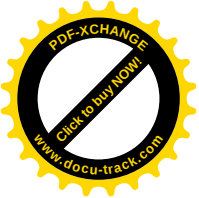
Denní centra fungují buď samostatně nebo jsou součástí azylových domů. Zpravidla je omezená otevírací doba – většinou se pohybuje od 7 do 19 hodin.

Centra bývají provozována neziskovými organizacemi.

4. Terénní sociální práce s bezdomovci – streetwork

Smyslem streetworku je vyhledávání klientů v terénu. Pracovníci navštěvují místa, kde se bezdomovci zdržují – nádraží, opuštěné domy, tovární a skladové prostory, parky, zahrádkářské kolonie a podobně.

¹¹ Vyhláška MPSV ČR č. 182/1991 Sb.

Práce streetworkera zahrnuje několik fází. Po prvokontaktu přichází nejdůležitější část práce, což je navazování vztahů, získávání důvěry a snaha motivovat klienta k aktivnímu řešení jeho situace. V počáteční fázi je věnována pozornost hlavně uspokojení primárních potřeb klientů, kdy pracovníci poskytují klientům ošacení, potraviny a základní ošetření. S rostoucí důvěrou jsou jim nabízeny další služby, které už jsou v kompetenci různých zařízení.

V České republice není tato služba pro bezdomovce valně zastoupena z důvodu nedostatku financí.

Momentálně tuto službu provozuje Naděje, Centrum sociálních služeb a prevence a Ježek a Čížek.

5. Streetpapers (pouliční časopisy) – sociálně terapeutický program

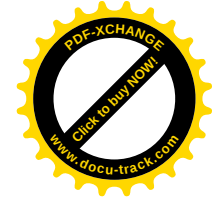
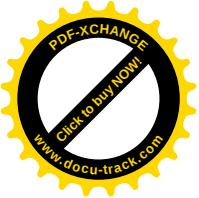
Streetpapers jsou časopisy prodávané pouličními prodejci. Jde o sociálně terapeutický program, při němž klienti mohou hned dostat peníze, což jim může pomoci v akutní finanční tísní. Klienti nejsou vázáni pracovním vztahem.

Streetpapers jsou také hlavním komunikačním prostředkem mezi majoritní společností a sociálně hendikepovanou menšinou. Klienti se více či méně podílí na přípravě tiskovin. Mezi prodejce patří hlavně lidé v sociální nouzi, dlouhodobě nezaměstnaní, Romové, zdravotně hendikepovaní, cizinci a další.

Jedinou podmínkou vstupu do programu je věk 16 let a sociální potřeba. Pokud klient nemá doklady, má měsíc na jejich vyřízení.

Předpokladem pro spolupráci s klientem je dodržování pravidel a aktivní zapojení jeho osoby.

V případě, že klient musí nebo jen nucen program opustit, má možnost se zase zpátky zapojit.

Cíle programu: kromě zabezpečení pravidelného finančního příjmu je to terapeutický program, který má vést klienty k jejich postupnému osamostatnění.

Od roku 1995 existuje sdružení International Network of Streetpapers (INSP), které zajišťuje kolem 40 projektů Streetpapers z celého světa. V České republice je zastoupen občanským sdružením Nový Prostor, které bylo založeno v roce 1999. Nový Prostor, původně Patron, začal vycházet jako měsíčník, nyní se vydává každých čtrnáct dní v devíti městech České republiky s nákladem 16000-20000 kusů.¹²

Nový prostor (NP) se také věnuje různým volnočasovým a kulturním aktivitám, např. promítání filmů, pořádání výletů a sportovních akcí. S NP úzce spolupracuje občanské sdružení Ježek a čížek, které zahrnuje dobrovolnické bezdomovecké divadlo.

Nový Prostor je příkladem moderní sociální služby, která se soustředí na podporování zodpovědnosti klientů a jejich sebedůvěry, rozvoj klíčových kompetencí, sociálních a komunikačních dovedností. Získání těchto důležitých dovedností podstatně pomáhá bezdomovcům v integračním procesu, při hledání stálého zaměstnání, ubytování a v mezilidských vztazích.¹³

6. Noclehárny

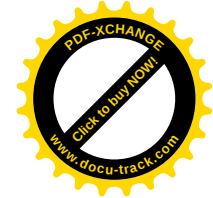
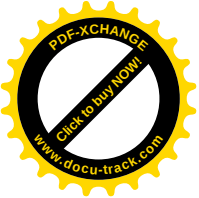
Noclehárny jsou většinou otevírány jen v zimních měsících nebo jsou součástí azylových domů.

Od ledna 2007 je nově otevřena celoroční noclehárna na lodi Hermes, která kotví v Praze. Zřizovatelem je Magistrát Hl.m. Prahy, loď pojme 250 lůžek a zájemci zaplatí poplatek 20 Kč za noc.

Mezi poskytované služby patří přespání, základní hygiena a strava. Na lodi Hermes se od února 2008 projekt v rámci Aktivizace pracovního potenciálu sociálně

¹² www.novyprostor.cz/casopis/inzerce.html

¹³ Městské centrum sociálních služeb a prevence-oddělení analýz a vzdělávání:Bezdomovectví v Hlavním městě Praze. Praha 2004, s. 40.

znevýhodněných osob (o tomto projektu budu psát níže) pořádají vzdělávací kurzy pro zájemce. Jde o trénink sociálních dovedností a trénink pracovní-právního minima. Klienti jsou motivováni tím, že zájemci o kurzy mají jisté výhody – dostanou občerstvení a rezervaci na lůžko na lodi.

7. Azylové domy

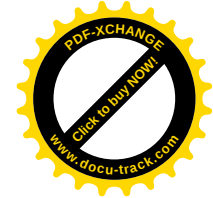
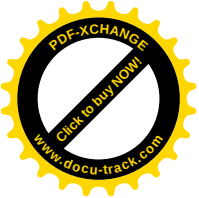
Azylové domy poskytují lidem střednědobé až dlouhodobé ubytování a další služby – poradenství, lékařskou péči, kulturní aktivity apod.

Jedná se o další stupeň integračních zařízení a vyžadují větší aktivitu ze strany klientů. Zařízení jsou určena pro ženy i muže převážně českého občanství. Specifickou skupinu tvoří azylové domy pro matky s dětmi.

Ubytovny zahrnují dvou, tří i vícelůžkové pokoje, za pobyt v nich klient zaplatí několik desítek korun za noc. V ceně je zahrnuta i strava a teplé nápoje. Doba pobytu bývá omezena od 3 do 6 měsíců s tím, že v případě porušování ubytovacího řádu, může být klient vyloučen.

Podmínky pro přijetí do azylového domu jsou minimální, většinou je jediným kritériem české občanství. V případě, že klient nevlastní doklady a nemá finanční prostředky na cestu do místa trvalého bydliště, může využít některých služeb poskytovaných právě těmito lidmi. Konkrétně jde o možnost nechat se vyfotografovat na průkaz v Naději. Armáda Spásy zase poskytuje klientům možnost rychlého výdělku v podobě různých uklížečských a pomocných prací (většinou se jedná o úklid ulic, úpravu parků a pod.).

Církevní a charitativní organizace umožňují opakované pobyty klientů, kteří z různých důvodů selhali v resocializačním programu.

7.1 Služby poskytované v azylových domech

- a) základní služby: ubytování, strava;
- b) doplňkové služby: pomoc při vyřizování dokladů, sociálních dávek, sociální a právní poradenství, pomoc při hledání zaměstnání, obstarávání žactva, zajišťování stálého bydlení
- c) aktivizační služby zaměřené na rozvoj osobnostního potenciálu klientů: Job kluby (vzdělávací kurzy, příprava na zaměstnání, práce s PC), kulturní programy, biblické hodiny.

V rámci projektu Aktivizace jsou klientům nabízena mimo jiné tréninková místa. Klienti se podílejí na chodu objektu (v kuchyni, prádelně, při úklidu, v dílně atd.) a za to jsou odměňováni motivačním příspěvkem;

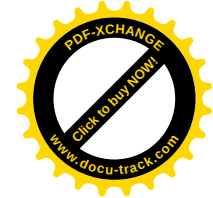
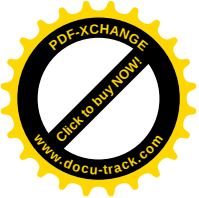
Intervence, terapie: psychologické poradenství, léčba závislostí, lékařská péče.

8. Domy na půli cesty

Domy na půli cesty jsou dalším stupněm integračního procesu. Cílem je postupná integrace klienta do samostatného běžného života. Z počátku je klientům věnována velká pozornost ze strany zařízení, která postupně klesá. Na konci pobytu by měl být klient schopen se samostatně postarat o své potřeby, domácnost atd. Kapacita zařízení se většinou pohybuje od 12 do 16 míst a jedná se o jednolůžkové pokoje se společným příslušenstvím nebo je zařízení koncipováno jako soustava malých samostatných bytů.

Domy na půli cesty využívají tři skupiny lidí:

- a) mladí dospělí po výstupu z institucionální péče (dětské domovy, diagnostické ústavy, psychiatrické léčebny);
- b) osoby propuštěné z výkonu trestu;
- c) bezdomovci, kteří úspěšně prošli předchozími stupni integračních procesů.

Mezi služby poskytované domy na půli cesty patří kromě ubytování, stravy a poradenství také volnočasové aktivity, výchovné a vzdělávací aktivity, podpora schopnosti žít samostatně, rozvíjení pracovních a sociálních dovedností a sociální prevence.

Podmínky přijetí jsou určovány zřizovatelem zařízení, ale většinou se jedná o české občanství, sociální potřebnost a ochota zapojit se do nabízených programů.

V České republice se počet domů na půli cesty pohybuje okolo 20ti zařízení. Příkladem je DOM – dům otevřených možností. Zde najdou azyl mladí od 18 do 25 let, kteří odešli z institucionálního zařízení nebo z rodiny a nemají domov. Nejčastější délka pobytu v zařízení se pohybuje kolem jednoho roku.

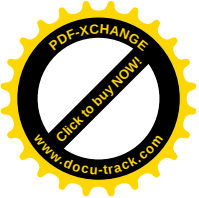
9. Podporované bydlení

Podporované bydlení je bydlení doplněné o sociální služby. Představuje v systému azylového bydlení pro bezdomovce nejvyšší stupeň. Cílem je postupná integrace klientů do společnosti. Je koncipováno od jednolůžkových pokojů přes vícelůžkové byty až po rodinné domy. Bydlení může být trvalé nebo dočasné.

Doprovodné sociální služby jsou poskytovány nepřetržitě nebo v omezeném časovém rozsahu (záleží na specifických potřebách klientů).

Podporované bydlení funguje spíše v západní Evropě. U nás jsou možnosti této služby omezené z důvodu nedostatku finančních prostředků. Je zastoupeno občanským sdružením DOM v návaznosti na dům na půli cesty. Chráněné bydlení poskytuje svým klientům i sdružení Naděje.

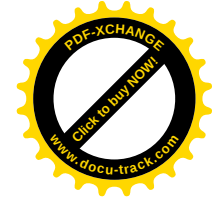
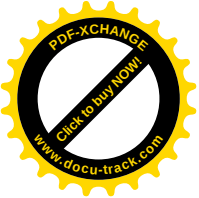
Od roku 2004 funguje Dům tréninkového bydlení v Praze, zřízené Centrem sociálních služeb a prevence. Zařízení je určeno pro matky s dětmi, jednotlivce, i rodiny bez trvalého bydlení, kteří úspěšně prošli některým z integračních programů.

Ubytovací kapacitu tvoří malé bytové jednotky, pobyt je omezen na jeden rok s možností prodloužení. Ačkoliv by měla tato služba umožňovat klientům v podstatě běžné bydlení a nezávislý život s případnou podporou sociálního pracovníka, ubytovací řád a podmínky přijetí jsou velmi omezující. Klienti nesmí mít vlastní nábytek (bytové jednotky jsou předem vybaveny), nemohou si zvat návštěvy, platí zákaz požívání alkoholu a držení domácích zvířat.

Služba je pro sociálně slabé klienty relativně finančně nákladná a ne každý si ji může dovolit, náklady na bydlení jsou obdobné jako u nájemného bydlení. Problematické může být i složení klientů, které tvoří bezdomovci, propuštění lidé z výkonu trestu, matky s dětmi a lidé po léčbě závislostí.¹⁴

¹⁴ Městské centrum sociálních služeb a prevence-oddělení analýz a vzdělávání:Bezdomovectví v Hlavním městě Praze. Praha 2004, s. 47.

7. Organizace zabývající se problematikou bezdomovectví a poskytující služby těmto lidem

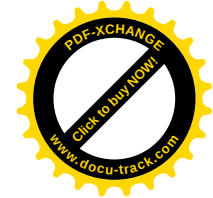
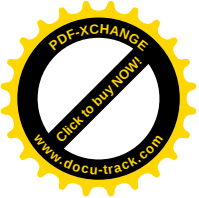
V Evropě funguje mnoho státních i nestátních organizací, které se zabývají problematikou bezdomovectví z pohledu primární, sekundární i terciární prevence.

Největší organizací je Evropská federace národních organizací pracujících s bezdomovci **FEANTSA**. Je to nevládní nezisková organizace, která se snaží na evropské půdě ovlivňovat politiku sociálního začleňování bezdomovců a osob ohrožených bezdomovectvím.

Vznikla v roce 1989 jako nevládní organizace a nyní je zastoupena 30 zeměmi Evropy, z toho 27 zemí jsou členy Evropské unie. Všichni členové jsou také nestátní organizace, které poskytují široký rámec služeb pro bezdomovce včetně ubytování a sociální podpory. Tyto organizace často spolupracují se státními úřady a poskytovateli sociálního bydlení.

V České republice působí občanské sdružení **S.A.D.** (Sdružení azylových domů). Jak vyplývá z názvu, tato organizace sdružuje azylové domy. Vznikla počátkem roku 1990, kdy začala vznikat tato služba. Někde je zakládaly státní instituce, někde obce, jinde nestátní organizace. Několik lidí si již tehdy uvědomovalo vážnost této problematiky a tak po mnoha jednáních založili občanské sdružení. Členové tohoto sdružení jsou jednotlivé azylové domy z celé ČR. Z několika málo zakládajících členů vznikla organizace, která má dnes již přes osmdesát členů. Jsou zde sdruženy domy státní, nestátní, obecní i církevní, domy pro muže, ženy, matky s dětmi i rodiny.

Do sdružení je přijat pouze ten dům, který splňuje kritéria kvality v oblasti poskytování sociálních služeb a má jasnou a ucelenou koncepci. To tedy znamená, že azylový dům nemůže být pouze ubytovnou, kterou klienti jen prochází, ale musí mít program zaměřený na komplexní pomoc lidem bez domova. Způsoby této pomoci jsou dané zřizovatelem, zaměstnanci, klientelou a v neposlední řadě i finančními možnostmi.

7.1 Organizace zastoupené v Praze

Ve své práci se budu věnovat hlavně organizacím působícím v Praze, protože i když se bezdomovci vyskytují po celé republice, největším centrem je právě Hlavní město. Sem se stahují lidé ze všech koutů země, protože zde mají nejvíce příležitostí získávat peníze, stravu práci a být navzájem v kontaktu.

Organizace poskytují více nebo méně služeb popsanych v minulé kapitole, záleží na velikosti a možnostech zařízení.

Součástí programu většiny organizací jsou také projekty, které jsou většinou financovány z Evropského sociálního fondu a jejich délka trvání je závislá na finančních příspěvcích z tohoto fondu.

ARMÁDA SPÁSY

Armáda spásy je organizace s křesťanským posláním. Vznikla v Anglii v roce 1865 a nyní má více než 1,5 milionu členů ve 108 zemích světa. V České republice působí v 10 městech.

Poslání AS – poskytovat sociální služby a poradenství, stravovací, hygienické a duchovní služby a tréninkové programy (aktivizační programy).¹⁵

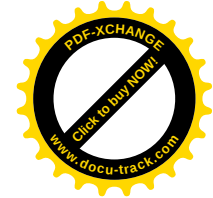
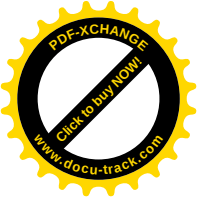
Cílovou skupinou jsou starší 18 let a ohrožení sociálním vyloučením.

Mezi poskytované služby patří: nízkoprahové denní centrum, noclehárna, azylový dům, terénní sociální práce. Součástí služeb je i projekt Aktivizace.

Principy poskytovaných služeb jsou:

Individuální přístup k uživateli, respektování lidské důstojnosti, respektování svobodného rozhodování o své situaci, respektování lidských práv a svobod, naplňování

¹⁵ WWW.armadaspasy.cz/projekty.php?idp=5&lokace=praha

křesťanských zásad při poskytování sociálních služeb¹⁶

Adresa hlavního sídla: Petržilkova 2565/23, Praha 5, 158 00

ARCIDIECÉZNÍ CHARITA PRAHA

Arcidiecézní charita je účelovým zařízením římskokatolické církve, jehož posláním je pomoc lidem v nouzi – na principech křesťanské lásky, bez ohledu na jejich náboženskou, politickou, či rasovou příslušnost. Arcidiecézní charita realizuje široké spektrum projektů pomoci sociálně potřebným skupinám obyvatelstva – od pomoci tělesně postiženým a seniorům, přes vězeňskou péči, až po projekt adopce na dálku. Arcidiecézní charita rovněž poskytuje pomoc uprchlíkům a emigrantům.

Osobám bez přístřeší v Praze poskytuje služby **Azylový dům svaté Terezie** spojený s **Poradnou charity**. Azylový dům nabízí základní pomoc lidem v krizové situaci. Lidé zde mohou vykonat základní hygienu, je jim poskytováno ošacení a krátkodobé ubytování. Dům je určen pro muže, menší prostor je vyhrazen ženám.

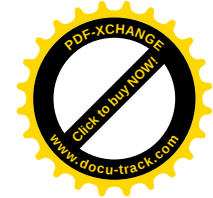
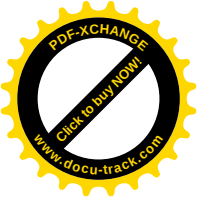
Charitní poradna poskytuje psychosociální pomoc sociálně slabým lidem v krizové situaci. Klientům je pomáháno s vyřizováním osobních dokladů, sociálních dávek, nástupem do sociálních zařízení, v rámci projektu Aktivizace jsou klientům nabízena tréninková místa.

Adresa: Pernerova 20, Praha 8

CENTRUM SOCIÁLNÍCH SLUŽEB A PREVENCE

Tato příspěvková organizace Hlavního města Prahy zastřešuje řadu odborných pracovišť poskytujících různé typy služeb lidem, kteří se ocitli v tíživé sociální nebo životní situaci. Této široce definované cílové skupině Centrum sociálních služeb nabízí sociální, terapeutické a zdravotnické služby, psychologické i právní poradenství, přechodné ubytování nebo základní informační servis. Služby Centrum sociálních služeb nevyužívají pouze obyvatelé Hlavního města, v mnoha případech je pomoc poskytována osobám prakticky z celé České republiky i cizincům.

16 WWW.armadaspasy.cz/projekty.php?idp=5&lokace=praha

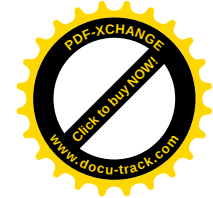
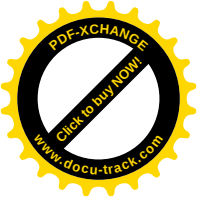

Vedle uvedených služeb, které tvoří těžiště vlastní činnosti, se Centrum sociálních služeb významně podílí na formulování sociální a bezpečnostní politiky města, vytváří metodické a koncepční materiály pro řízení města v sociální oblasti, účastní se na projektech směřujících ke standardizaci sociálních služeb, posuzuje projekty podané v grantových řízeních a je koordinátorem vzdělávání sociálních pracovníků pražských obcí. V řadě svých aktivit Centrum sociálních služeb spolupracuje se státními institucemi i neziskovými organizacemi.

CSSP je konečným příjemcem příspěvků z evropského sociálního fondu a financuje několik projektů, které fungují v některých neziskových organizacích. Jedním z nich je projekt Aktivizace, která se týká lidí bez domova. Projekt Aktivizace pracovního potenciálu sociálně znevýhodněných občanů vychází z faktu, že schopnost najít si zaměstnání v průběhu celého života závisí nejen na tom, zda člověk získá odpovídající kvalifikaci, ale především na tom, zda je vybaven dostatečně širokým všeobecným a obecně odborným základem vzdělání a klíčovými kompetencemi, které jsou nezbytné pro pracovní uplatnění a které umožňují snadnější rekvalifikaci.¹⁷ Na úrovni pražského regionu vytváří systém pomoci při návratu na otevřený trh práce skupinám ohroženým sociálním vyloučením, konkrétně občanům se záznamem v rejstříku trestů, v nejistých bytových podmínkách a bez domova. Jde o nízkoprahový, individuálně nastavitelný program zaměřený na obnovu a rozvoj klíčových kompetencí, znalostí, dovedností a schopností příslušníkům ohrožených skupin. Individuální nastavení znamená, že je s uživateli projektu uzavírán kontrakt, který zohledňuje jejich potřeby a provede je těmi částmi nabídky projektu, které podpoří jejich konkurenceschopnost na pražském trhu práce.

Adresa: Šromova 861, 198 00 Praha 9

¹⁷ www.mcssp.cz

DOM, o.s.-dům otevřených možností

Občanské sdružení DOM bylo založeno v roce 1997 a jeho posláním je všestranná podpora dětí a mladých lidí vyrůstajících bez dobrého rodinného a sociálního zázemí. Obsahem činnosti sdružení je vytváření různorodých forem práce s mladými lidmi v psychosociální nouzi. Cílem aktivit a poskytovaných služeb je taková spolupráce s mladými lidmi, která vede k přijetí nových hodnot, postojů a životního stylu a tím i k celkové integraci vyděleného mladého člověka do společnosti.

Adresa: Braunerova 22, Praha 8

EMAUZY ČR

Občanské sdružení EMAUZY ČR pomáhá mužům bez domova nalézt hodnoty, které ztratili, střechu nad hlavou, smysluplnou práci a lidskou důstojnost.

Cílem sdružení je trvale nabízet své služby jako alternativu k nepříznivé sociální situaci bezdomovectví.

Poskytované služby jsou následující: sociální poradenství, poskytnutí ubytování a stravy, materiální pomoc – ošacení, hygienické potřeby apod., praní prádla, program zaměstnání, volnočasové aktivity.

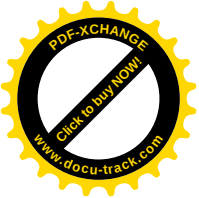
Adresa centrály: Poláčkovo náměstí 85, Rychnov nad Kněžnou, 51601

ČESKÝ ČERVENÝ KŘÍŽ

Český červený kříž (ČČK) byl uznán Mezinárodním výborem Červeného kříže 26. 8. 1993. ČČK má postavení a oprávnění národní společnosti podle Ženevských úmluv. Zřizuje střediska sociálních služeb, geriatrická centra, stravovny pro důchodce a bezdomovce, ošacovací střediska, sociální domy s bezbariérovými byty pro staré a invalidní občany, stacionáře pro zdravotně oslabené děti, byty pro osamělé matky.

Osobám bez přístřeší v Praze poskytuje ČČK stravu, základní zdravotní ošetření, oblečení a nutnou lékařskou pomoc.

Adresa: Hlavní nádraží, Praha 2

DIAKONIE ČESKOBRATRSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ

Diakonie Českobratrské církve evangelické (ČCE) je křesťanská organizace sociální, zdravotnické a výchovně vzdělávací péče, jejímž posláním je služba a pomoc člověku v nouzi. Ve svých zařízeních slouží lidem, kteří se neobejdou bez pomoci druhých pro stáří, nemoc, postižení, krizovou životní situaci; pečuje o opuštěné děti, problémovou mládež a děti s kombinovaným postižením, které vzdělává ve speciálních školách. Je samostatnou nestátní, neziskovou, veřejně prospěšnou organizací s cílem sloužit podle svých možností všem potřebným z církve i celé společnosti, věřícím i nevěřícím.¹⁸

Adresa: Belgická 22, Praha 2

OBČANSKÉ SDRUŽENÍ SPOLEČNOU CESTOU

Azylové ubytování je integrální součástí Občanského poradenského centra. Zajišťuje ubytování a sociální i právní poradenství osobám v krizové životní situaci. Pomoc při vyřizování osobních dokladů, zajištění příslušných sociálních dávek, spolupráce s úřadem práce, podpora při samostatném vyhledávání pracovní příležitosti. Klienty jsou celé rodiny s dětmi, matky s dětmi, dospělí bez přístřeší. Do azylu jsou přijímáni i lidé bez dokladů a prostředků. Azylové zařízení má kapacitu 30 osob.

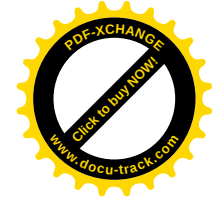
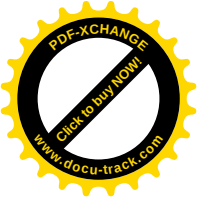
Adresa Občanského poradenského centra Jižní Město: Donovalská 1862, Praha 4

JEŽEK A ČÍŽEK, O.S.

Ježek a Čížek je nevládním, neziskovým sdružením lidí, kteří pracují s lidmi bez domova, lidmi s nejistým bydlením a lidmi ztrátou domova ohroženými. Ježek a Čížek usiluje o otevírání a zdolávání hranic mezi lidmi na platformě divadelního představení nebo uměleckého zážitku vůbec, a pomáhá prostřednictvím sociálních služeb k osobnímu rozvoji a překonávání obtížných životních situací.

Ježek a Čížek nabízí: Sociální poradenství, volnočasové aktivizační programy, pomoc s vyřizováním dokladů, sociálních dávek, důchodů, aj., doprovody do institucí, zážitkové vzdělávací a kulturní programy, možnost vyzkoušet si divadelní improvizaci

¹⁸ Městské centrum sociální služeb a prevence, 2000: Služby poskytované osobám bez přístřeší v Praze - Informační přehled

nebo se stát hercem stálého souboru, v rámci projektu aktivizace jsou klientům nabízena tréninková místa, kurzy základů PC a zážitkový program, jež vede ke zlepšení klíčových dovedností, které klientům pomáhají při uplatnění se na trhu práce.

Adresa: Chvalova 12, 130 00 Praha 3

KOSTEL SV. JOSEFA

Zajišťuje výdej stravy osobám bez přístřeší.

Adresa: nám. Republiky, Praha 1

MISIONÁŘKY LÁSKY MATKY TEREZY

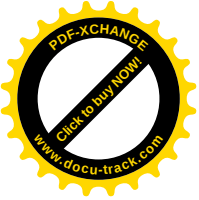
Řád založila Matka Tereza, v ČR působí od května 1990. Řád svoji činnost financuje z darů. Misionářky lásky provozují azylový dům pro mužské bezdomovce, zajišťují jim střednědobý pobyt. Sestry přijímají nemocné, pro něž mají vyhrazenou část domu s 12 lůžky. Ubytovaným je poskytováno třikrát denně jídlo a příležitostně oděvy získané z darů. V případě potřeby jsou k dispozici léky, lékařská konzultace a vyšetření. Azylanti nesmí v domě užívat omamné látky. Kapacita azylu je 25 lůžek.

Adresa: Na Zátorce 2, Praha 6

NADĚJE, o.s.

Občanské sdružení Naděje bylo založeno 21. 8. 1990. Naděje je podle svých stanov nepolitická a mezikonfesní nezisková organizace, působící na celém území české republiky. Posláním Naděje je praktické uplatňování evangelia v životě a jeho šíření. Cílem je vybudování a provozování sítě služeb lidem v nouzi na křesťanských principech. Ve svých zařízeních i mimo ně poskytuje Naděje pomoc duchovní, morální, sociální, zdravotní, lékařskou, hygienickou, stravovací, ubytovací, hmotnou, právní, poradenskou, osvětovou, vzdělávací i výchovnou. Své služby zaměřuje zejména na lidi osamělé, zdravotně postižené, společensky vyloučené nebo jinak znevýhodněné.

Osobám bez přístřeší v Praze poskytuje Naděje v řadě zařízení široké spektrum

služeb, od sociálního poradenství až po několikastupňové integrační azylové ubytování.¹⁹

Adresa: K Brance 11/19e, Praha 5

NOVÝ PROSTOR

Adresa kontaktního centra: Řeznická 14, Praha 1

PLÁN B

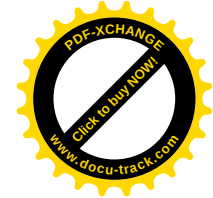
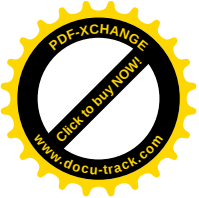
Plán B je nestátní nezisková organizace usilující o integraci znevýhodněných lidí do společnosti. Svoje poslání v projektu Aktivizace uskutečňuje v rámci služeb pracovní a sociální agentury, jejíž pracovníci znevýhodněným lidem zprostředkovávají zaměstnání na otevřeném trhu práce. Ve svém dalším působení o.s. Plán B vyvíjí aktivity vedoucí k lepší spolupráci mezi komerčním sektorem, veřejným sektorem a neziskovou sférou.

Mezi služby pracovní a sociální agentury patří především:

- vyhledávání pracovních míst na míru pro znevýhodněné lidi
- vyjednání oboustranně vyhovujících podmínek při nástupu uchazečů do zaměstnání
- podpora klientů-uchazečů o práci i po nástupu do zaměstnání
- řešení případných obtíží klientů na pracovišti a komunikace se zaměstnavatelem
- poskytování konzultací k problematice zaměstnávání lidí se znevýhodněním
- asistence při uzavírání smluv (pracovně právních vztahů) s uchazeči o zaměstnání
- poradenský servis zaměstnavatelům i prostřednictvím Call Centra.

Adresa: Vodičkova 30 – IV. schodiště, 110 00 Praha 1

¹⁹ Městské centrum sociální služeb a prevence, 2000: Služby poskytované osobám bez přístřeší v Praze - Informační přehled

PORADNA PRO OSOBY BEZ PŘÍSTŘEŠÍ

Poradna pro osoby bez přístřeší poskytuje sociálně-právní poradenství lidem, kteří se ocitli v nepříznivé životní situaci. Klientelu tvoří bezdomovci, osoby propuštěné z institucionálních zařízení (dětské domovy, výchovné ústavy, výkony vazby a trestu), jedinci závislí na alkoholu a jiných psychotropních látkách, osoby, proti kterým je vedeno trestní řízení i lidé dezorientovaní ve svém vlastním životě. Klientům je nabízena pomoc ve čtyřech hlavních oblastech: právní poradenství a zprostředkování charitativní služby, připravení podmínek pro získání zaměstnání a ubytování, vytvoření vhodného zázemí pro řešení problémů klienta, pomoc klientovi získat sebeúctu a zájem o své začlenění do společnosti.

Adresa: Karolíny Světlé 7, Praha 1

UBYTOVNA PRO MUŽE BEZ PŘÍSTŘEŠÍ

Ubytovna je určena mužům, kteří se ocitli v tíživé sociální a životní situaci, ztratili svůj domov a nemají možnost jiného ubytování. Zařízení nabízí služby odstupňované do několika kategorií. V různých traktech ubytovny jsou umísťováni muži sociálně obtížně přizpůsobiví a muži, kteří se do kritické situace dostali vlivem rodinných neshod nebo po rozvodu. Přednost mají klienti s trvalým bydlištěm v Praze. Klienti jsou ubytováni především ve dvoulůžkových a jednolůžkových pokojích. Poplatky za ubytování se pohybují v rozmezí 20 – 60 Kč za jeden den.

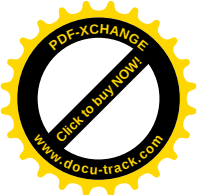
V případě zájmu ze strany klienta je zprostředkováno sociální poradenství. Ubytovna nezajišťuje stravování, ošacení a finanční pomoc.

Adresa: Skloněná 521, Praha

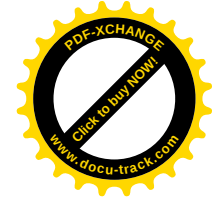
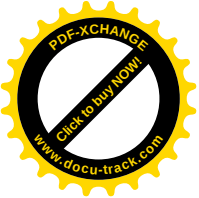
STŘEDISKO KŘESŤANSKÉ POMOCI HORNÍ POČERNICE

SKP HoPo je nestátní nezisková organizace, která poskytuje sociální služby lidem v krizové situaci. Zřizovatelem je církev. V rámci organizace funguje azylový dům, azylový dům pro pokročilé, péče o zdravotně postižené a seniory, psychologické, pedagogické a poradenské služby, pastorační péče, stravování. I tato organizace je účastníkem projektu Aktivizace a dalších sociálních projektů.

Adresa: Křevinovo nám. 11/16, Praha 9

Praktická část

8. Kasuistika

Kasuistiku jsem zpracovala z rozhovoru, který mi poskytl klient organizace, zabývající se lidmi bez domova a lidmi sociálně znevýhodněnými.

Klient: Pavel M, věk: 35 let, bytem Dům světla, Praha

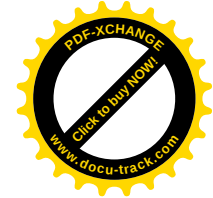
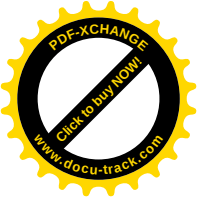
Osobní anamnéza:

Pavel M. se narodil v roce 1973 na východním Slovensku. Po celé dětství trpěl náchylností na plicní onemocnění a měl epilepsii. V místě bydliště vychodil základní školu. Poté se rodina odstěhovala do Brna, kde Pavel M. navštěvoval další základní školu. Dětství prožíval normálně, i když ho ovlivnilo stěhování, které se potom opakovalo ještě několikrát, než se matka s klientem definitivně nastěhovali k jeho otci. I poté se celá rodina znovu přesouvala.

Po základní škole nastoupil na střední školu ve Vyškově, kde se učil na zedníka. Studium ho ale po roce a půl přestalo bavit. Poté odešel na školu zpět na Slovensko, kde studoval zootechniku. Studium nedokončil, protože když se rozpadla republika, byl nucen školu opustit a vrátil se do Čech. Tématu dodnes rozumí a zajímá se o něj. Povahově byl extrovert a trochu výstřední, měl svůj specifický styl projevu i oblékání, což nebylo vždy okolím přijímáno úplně pozitivně.

Pavel M. od malička rád tvořil - maloval obrazy a zajímal se o divadlo. Velkým vzorem mu byl jeho otec, jenž se v divadle věnoval vedení souboru Brněnské operetní scény, také vyučoval na JAMU, překládal, režiroval a sám hrál, převážně v operetách. Sourozence nemá, je jedináček, což mu vyhovuje v tom, že byl zvyklý být středem pozornosti a uvědomuje si, že ne vždy se s každým snese. Na druhou stranu si uvědomuje určitou samotu, která je s tím spojená.

V době puberty si pomalu začal uvědomovat svou homosexuální orientaci a to vedlo k mnoha změnám v jeho životě.

Rodinná anamnéza:

Prarodiče Pavla M. byli rodilí Pražáci, kteří byli díky politické situaci po roce 1948 nuceni odejít na Slovensko. Tam se narodila matka klienta i klient sám.

Matka, otec a syn spolu definitivně začali žít jako rodina, až když Pavel M. studoval druhou základní školu. Je jedináček, protože měl těžký porod a brzy poté se matce stal pracovní úraz.

Matka se živila jako učitelka na základní škole.

Měli spolu dobrý vztah, dokud nezjistila sexuální orientaci syna. Bylo pro ní těžké vzdát se svých představ o budoucnosti syna. Otec syna velmi ovlivňoval profesně, ale o to míň si rozuměli jako otec a syn, klient tento citový vztah hodnotí jako špatný, často se hádali. Situace se změnila, když syna psychicky podpořil v otázce orientace. Jednou z největších opor byla klientovi jeho babička, na níž se mohl kdykoliv a s čímkoliv obrátit.

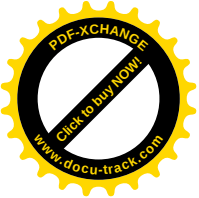
Rodina výrazně finančně nestrádala, mají rodinný dům, kde dosud žije jeho matka.

Cesta na ulici:

Svou orientaci zjistil na střední škole a nikdy se nesnažil ji skrývat nebo se přetvařovat, i když mu to přineslo mnoho ústrků a negativních zkušeností. Vztah s matkou velmi ochabl, Pavel M. na čas odešel z domova, když jeho matka nechtěla přijmout jeho přítele. Brzy poté zemřel otec i babička a klient se rozhodl, že se osamostatní a nebude obtěžovat zbytek rodiny.

Na vlastní pěst odjel do Prahy. Jeho představy o životě ve velkoměstě a možnost uchytit se na trhu práce se ale nenaplnily a on skončil na ulici. Díky situaci, ve které se ocitl, rychle spadl do drog a návazně na to si na ně začal vydělávat prostitucí. Pervitin šňupal pět let. Zařadil se mezi lepší prostitutky, kteří mají vybrané klienty. Avšak za dobu prostituce stačil poznat vše, co s sebou tato konkurenceplná práce obnáší, včetně nevyzpytatelnosti klientů a tím nebezpečnosti.

S drogami skončil sám a později se jeho drogou staly koníčky, lidi, kteří ho obklopují a práce.

Pavel M. zažil i vězení, protože když přišel do Prahy, chytl se party, která sháněla prostředky vykrádáním. Díky tomu byl dvakrát ve vězení. Poprvé seděl dva roky, ve vězení měl dvouletý intimně partnerský vztah.

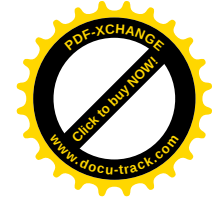
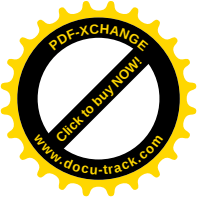
Když opustil vězení, snažil se na ulici přežít, jak to šlo. Využíval pomoci nejrůznějších organizací, jež pracují s lidmi bez domova a s drogově závislými. Bydlel po squatech, jeskyních, pod mostem, ve vagónu, na hřbitově.

Cesta z ulice:

V té době se také dověděl, že je HIV pozitivní. V této situaci mu nejvíce pomohla organizace pracující s narkomany, díky níž se dostal i do Domu Světla. V tomto zařízení nacházejí azyl HIV pozitivní lidé. Diagnóza mu zásadně změnila život. Mnoho věcí musel díky vzniklému stavu změnit a upravit svůj životní styl. Naučil se žít tak, že nemoc zůstává na stejné úrovni a jeho stav se nezhoršuje.

Díky záznamu v rejstříku a diagnóze měl omezený okruh pracovních možností. Kamarádi ho přivedli k filmovému komparsu, čímž si přivydělává dodnes. Poté se dostal k bezdomoveckému divadlu, kde při hraní využíval i svou sexuální orientaci. V té době dostal azyl v již zmiňovaném Domě Světla.

Vztah s matkou se zlepšil poté, co se o synovi dověděla z médií a zjistila jeho diagnózu. Jeho další zkušenost s vězením byla kvůli reportáži, kterou klient natočil o zařízení, kde bydlel. Reportáž údajně pošpinila dům a klient byl poslán na necelý půl roku do vězení. Pavel M. vstoupil do charity, kde pomáhal potřebným. Věnuje se divadlu, kde kromě hraní i upravuje kostýmy, zajímá se o umění, mystiku, okultní vědy... Nyní pracuje jako pomocník v neziskové organizaci. Také se podílí se na chodu Domu Světla, kde mmj.občas přednáší. Velkou podporou jsou pro Pavla M. přátelé a kolegové z práce. Život na ulici mu podle jeho slov změnil vnímání lidí i světa a získaných zkušeností, negativních i pozitivních, si velmi váží.

9. Dotazníkové šetření

9.1 Cíle práce

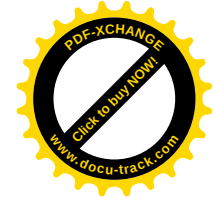
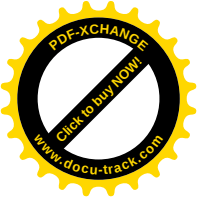
Hlavním cílem praktické části mé Bakalářské práce bylo zjistit, jaké povědomí má veřejnost o tématu bezdomovectví a jaký vztah mají obecně lidé k osobám bez přístřeší. Určitým způsobem je to téma nové, protože i když bezdomovectví existuje již několik stovek let, denně se s ním setkáváme teprve necelých dvacet let. Jak jsem již psala na začátku práce, s nástupem kapitalismu po roce 1989 se změnila společenská i ekonomická situace a začalo se rozvíjet nové bezdomovectví způsobené těmito změnami. Současně se odkrývalo bezdomovectví předchozím systémem potlačované a skrývané.

Víc než knihy, existují nesčetné studie, které zkoumají různé aspekty bezdomovectví. Knih, které byly na toto téma vydány, je málo a často jsou z počátku devadesátých let, tedy z doby, kdy se začalo o problematice více mluvit. Téma zůstává stejné, ale okolnosti se mění, a proto jsou velkým zdrojem nových informací výzkumy, které provádějí organizace zaměřené na téma bezdomovectví. Hodnotným zdrojem odborných podkladů je Centrum sociálních služeb a prevence a také pravidelné konference vnitrostátních i evropských institucí zabývajících se touto problematikou.

V odborné literatuře ještě ani neexistuje jednotná definice. Stát se problematice vyhýbá, nanejvýš vymýšlí plán, jak bezdomovce dostat z center měst na okraj.

Život v Praze znamená neustálou, ať už častou či méně častou, konfrontaci s lidmi, kteří nemají domov. Tito lidé se do velkoměsta stahují za vidinou snadnější možnosti získat peníze, nocleh a jídlo a práci.

Jako každý jiný sociální problém, je i otázka bezdomovectví zahalena mýty. Jedním z nich je mýtus o bezdomovci jako líném člověku, který nechce pracovat a chce jen brát. Použiji znova slova, která jsem uvedla v úvodu práce a to, že každý si svou cestu vybírá sám a v první řadě na něm záleží, jak bude postupovat svou životní cestou.

Základ je člověku samém, i přes nelehké životní situace. Říkám mu zodpovědnost. Naši základnu ovlivňuje okolí - lidi a prostředí, situace, nečekané události. Pokud je základna otřesena moc, nastává krize a její řešení. Každý má jinak silnou frustrační toleranci a každý reagujeme na stres jinak. V krizových situacích většinou máme na koho se obrátit, vždyť jsme vyrůstali v rodině, ve které jsme si naši základnu mohli tvořit a poté upevňovat. Ale ne každý dokáže pracovat se svou zodpovědností a ne každý má možnost podpory. V nastalé krizi nebo dlouhodobým vývojem, přijde bod, kdy situaci nezvládne či přestane zvládat a jeho život se začne ubírat zvláštním směrem.

Cílem dotazníku je zjistit, jaké povědomí mají lidé o bezdomovcích a problematice s tím spojené. Součástí dotazníku je také zjistit, jaký vztah mají lidé obecně k osobám bez přístřeší.

Některé otázky jsou formulované tak, že je nebudu vyhodnocovat, měly totiž spíše vést čtenáře k tomu, aby si uvědomil, jak určité věci spojené s lidmi bez domova vnímá.

Jsem si vědoma toho, že dotazník je dost stručný, ale i přes to z něj mohu vysledovat určité závěry. Výsledky respondentů jsou si často tak podobné, že se domnívám, že rozsah dotazníku může být dostačujícím vzhledem do názoru veřejnosti.

Vzorek jsem rozdělila na muže a ženy a předpokládám, že v určitých otázkách se budou odpovědi výrazně lišit.

9.2 Hypotézy

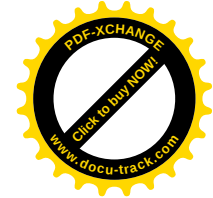
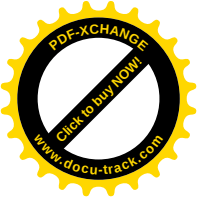
Ve vztahu k cíli jsem si pro ověření stanovila hypotézy, které se budu snažit svým výzkumem ověřit či vyvrátit.

Hypotéza A)

Domnívám se, že většině dotázaných často vadí přítomnost bezdomovců.

Hypotéza B)

Domnívám se, že většina respondentů cítí k bezdomovcům lítost.

Hypotéza C)

Domnívám se, že většina dotazovaných zná alespoň jednu organizaci, která pracuje s lidmi bez domova.

Hypotéza D)

Domnívám se aspoň 50 procent žen má z bezdomovců občas strach.

9.3 Metodika výzkumu

9.3.1 Nástroje sběru dat a časový harmonogram

Provedený výzkum je ze sociologického hlediska výzkumem kvantitativním. Je tedy zcela anonymní.

Pro výše stanovený cíl a verifikaci či falzifikaci hypotéz jsem použila techniku dotazníku, jehož otázky jsem zaměřila na zjištění povědomí veřejnosti o tématu bezdomovectví a na zvýšení vnímání subjektivních postojů veřejnosti k lidem bez domova. Použila jsem otázky uzavřené i otevřené. Otázky se týkaly uvědomování si přítomnosti bezdomovců, povědomí o příčinách vzniku bezdomovectví. Další otázka se věnuje pouze subjektivnímu prožívání pocitů z bezdomovců a navazující otázka zjišťuje, zda mají respondenti strach z těchto lidí. Následující okruhy otázek se týkají řešení problematiky státem a znalost institucí zabývajících se touto problematikou a pomocí. Poslední otázkou je, zda by si dotazovaní chtěli sami zkusit být na měsíc bezdomovcem.

Nejdříve jsem použila předvýzkum na malém vzorku lidí (asi 20 dotazovaných). Kladla jsem jim obecné otázky, které jsem později rozvinula do podrobnějších.

Sběr dat proběhl v březnu roku 2008. Dotazníky jsem rozdávala osobně, takže jsem mohla zodpovídat časté dotazy.

9.3.2 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor pro dotazník byl tvořen náhodně zvolenými jedinci ve věkové kategorii od 15 let výše z různých pracovních oborů a různého vzdělání. Tím jsem zajistila vysokou různorodost respondentů.

Celkový počet respondentů byl 50, z toho 25 mužů a 25 žen.

Výsledky uvádím někdy jako porovnání odpovědí mužů a žen, někdy počítám s celým souborem jako celkem.

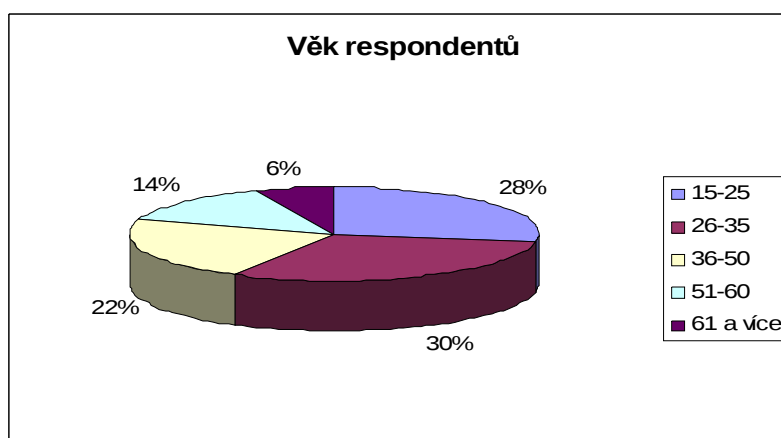
9.4 Výsledky výzkumu

9.4.1 Výsledky vyplývající z dotazníkového šetření

Nejdříve bych chtěla předložit statistické údaje o respondentech, kteří na dotazník odpovídali. Údaje jsou zpracovány do tabulek a grafů.

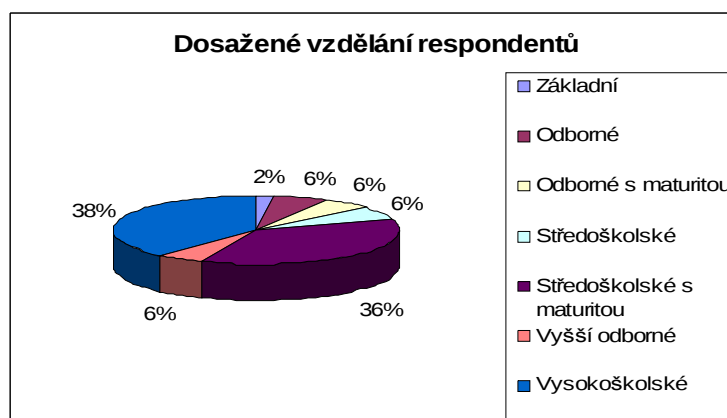
Tabulka č.1 **Věk respondentů** (otázka č.2)

	15-25	26-35	36-50	51-60	61 a více
Muži	7	7	5	4	2
Ženy	7	8	6	3	1
Celkem	14	15	11	7	3

Tabulka č.2 **Dosažené vzdělání respondentů** (otázka č.3)

	Základní	Odborné	Odborné s maturitou	Středoškolské	Středoškolské s maturitou	Vyšší odborné	Vysokoškolské
Muži	1	2	3	1	8	1	11
Ženy	0	1	0	2	10	2	8
Celkem	1	3	3	3	18	3	19

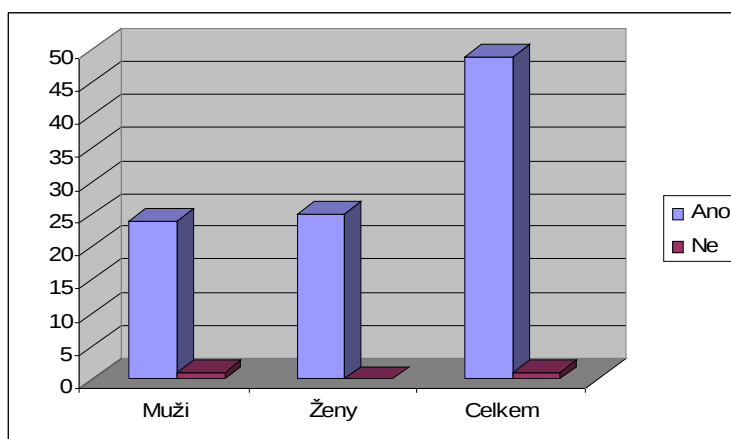

Otázka č.4 **Uvědomujete si přítomnost bezdomovců ve Vašem okolí?**

Na otázku, zda si respondenti uvědomují přítomnost bezdomovců, odpovědělo 100% dotazovaných žen a 96% dotázaných mužů, že ANO pouze 1% mužů odpovědělo, že NE.

Tabulka č.3 **Uvědomujete si přítomnost bezdomovců ve Vašem okolí?**

	Ano	Ne
Muži	24	1
Ženy	25	0
Celkem	49	1

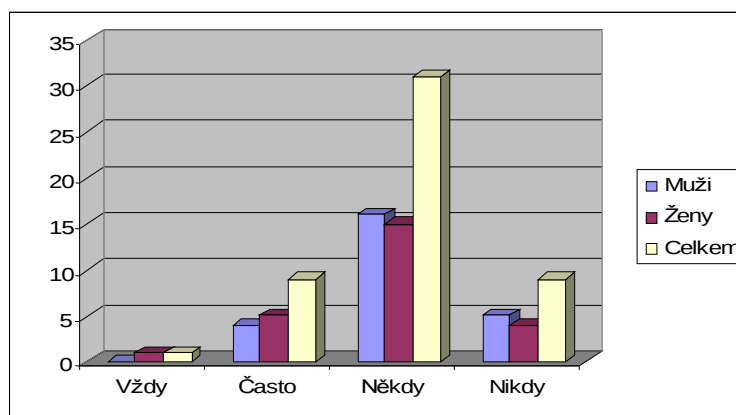
Otázka č.5 **Vadí Vám jejich přítomnost?**

Na tuto otázku odpověděla velká část dotazovaných NĚKDY - 60% žen a 64% mužů. Obecně se dá z odpovědí usoudit, že trochu lépe snášejí přítomnost bezdomovců muži: na otázku VŽDY neodpověděl žádný respondent, na otázku ČASTO odpovědělo 16% respondentů a odpověď NIKDY zaškrtnulo 20% dotázaných. U žen je výsledek následující: VŽDY odpovědělo 1%, ČASTO 20% a NIKDY 16% dotázaných.

Výsledky se ale neliší zásadním způsobem a dá se vyvodit závěr, že mužům i ženám vadí přítomnost lidí bez domova jen někdy a nikoliv stále.

Tabulka č.4 **Vadí Vám jejich přítomnost?**

	Vždy	Často	Někdy	Nikdy
Muži	0	4	16	5
Ženy	1	5	15	4
Celkem	1	9	31	9

Otázka č.6 **Mezi hlavní příčiny bezdomovectví pole Vás patří:**

Tuto otázku nebudu vyhodnocovat do tabulek, protože jsem se pouze pokoušela zjistit, jak moc se liší názory respondentů na tuto otázku. Uvedu zde pouze určité odlišnosti v odpovědích, které mě nejvíce zajímaly a pokusím se přibližně všechny odpovědi shrnout. Respondenti tentokrát vybírali z možností libovolný počet, odpovědi poté hodnotili podle důležitosti.

Na výběr měli z těchto možností :

ZDRAVOTNÍ DŮVODY

UŽÍVÁNÍ DROG A ALKOHOLISMUS

NECHUŤ PRACOVAT

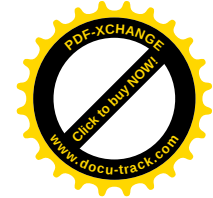
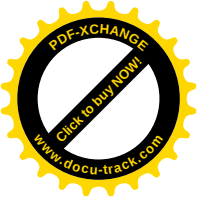
ZTRÁTA ZAMĚSTNÁNÍ

ROZPAD RODINY(ROZVOD, ÚMRTÍ)

SKLON K NEKONVENČNÍMU ZPŮSOBU ŽIVOTA(TULÁCTVÍ, NESTÁLÉ ZAMĚSTNÁNÍ)

VÝSTUP Z ÚSTAVNÍHO ZAŘÍZENÍ ČI VĚZENÍ

U některých možností se názory diametrálně lišily, například u žen byl největší rozdíl v názoru, že příčinou bezdomovectví je ROZPAD RODINY. 9 respondentek to uvedlo jako hlavní příčinu a 7 jako téměř poslední z nabízených.

Zajímavé také je, že více žen dala vysokou hodnotu možnosti SKLON K NEKONVENČNÍMU ZPŮSOBU ŽIVOTA, zatímco podle mužů se tato možnost většinou ocitala na konci hodnocení.

Obě skupiny hodnotí jako důležitou příčinu DROGY A ALKOHOLISMUS, podobné názory zaujímají i v možnosti VÝSTUP Z VĚZENÍ ČI ÚSTAVNÍHO ZARÍZENÍ - při podrobnějším hodnocení by se tato položka objevila u obou skupin kolem prostředku.

Odhadem by se dalo říci, že u obou skupin by se na předních místech umístil ROZPAD RODINY a DROGY a dále ZTRÁTA ZAMĚSTNÁNÍ a VÝSTUP Z VĚZENÍ ČI ÚSTAVU. Nechuť pracovat by skončila až za půlkou. Výrazný je názor obou skupin, že nejmenší příčinou jsou ZDRAVOTNÍ DŮVODY.

Otázka č. 7 **Jaký máte vztah k bezdomovcům**

Na tuto otázku měli respondenti výběr z 6 možností s tím, že poslední možností bylo JINÝ. Na to odpovědělo pouze 6% dotázaných vesměs zněla odpověď: Chci, aby bylo pomoheno těm, kteří o to stojí.

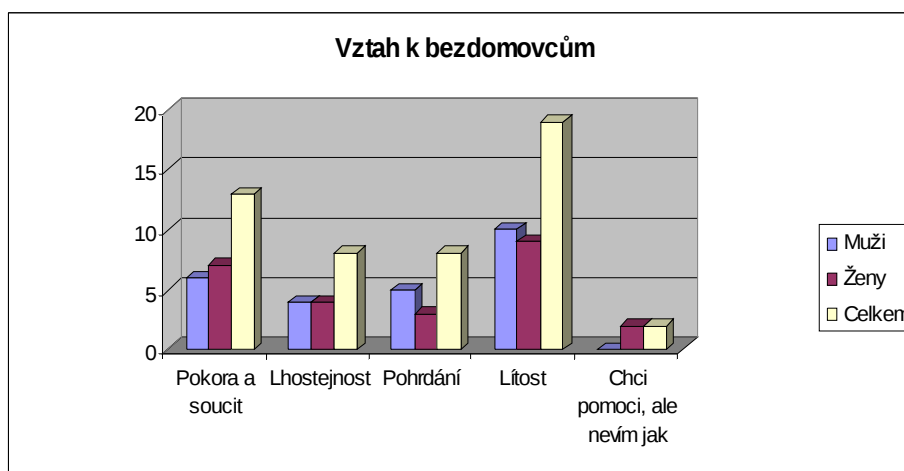
U žen převládá pocit lítosti - celých 36%, následuje POKORA (soucit) - 28%, LHOSTEJNOST cítí 16% a POHRDÁNÍ 12% dotázaných, 8% by rádo pomohlo, ale neví jak.

I u mužů převládá LÍTOST - 40%, dále POKORA 24%, POHRDÁNÍ 20% a LHOSTEJNOST 16%.

Můžeme si všimnout, že více mužů bezdomovci pohrdá, to pravděpodobně vyplývá z vlastní hrdosti, kterou projevují více než ženy, které se naopak dokáží o něco lépe vcítit do člověka, který má problém.

Tabulka č.5 **Jaký máte vztah k bezdomovcům?**

	Pokora a soucit	Lhostejnost	Pohrdání	Lítost	Chci pomoci, ale nevím jak
Muži	6	4	5	10	0
Ženy	7	4	3	9	2
Celkem	13	8	8	19	2

Otázka č.8 Když nastoupíte do tramvaje, kde sedí bezdomovec, který zapáchá, co uděláte?

U této otázky nebudu dělat tabulku ani graf, protože jsem ji respondentům položila čistě za záměrem uvědomění si vlastního prožívání a reagování. Nechci říci, že člověk musí zůstat tam, kde se mu dělá špatně ze zápachu nebo z pohledu, ale zaráží mě některé reakce lidí na tuto situaci. Často se mi stává, že když jedu v tramvaji s takovým člověkem, ostatní odsedají, což je v pořádku, ale že o tom dokáží dalších deset minut mluvit a dělat významné pohledy na každého, kdo přijde, mi přijde přinejmenším zbytečné.

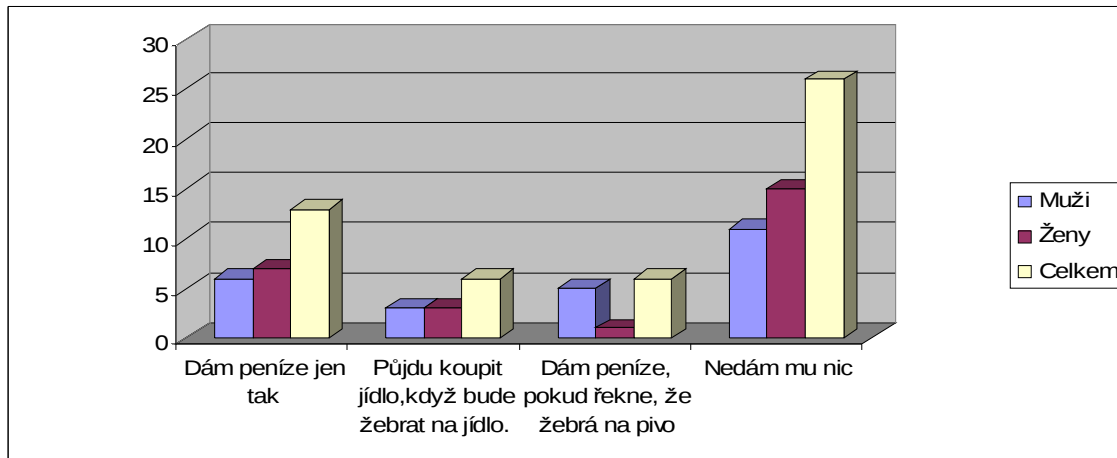
Z vyhodnocení vyplývá, že víc než 50% u obou skupin si ODSEDNE, 20% mužů i žen VYSTOUPÍ nebo PŘESTOUPÍ. O 10% více žen ZŮSTANE na místě a je možné že to vyplývá z toho, že to berou jako slušnost vůči bezdomovci.

Otázka č.9 Když Vás potká žebrající bezdomovec

Respondenti měli na výběr ze 4 možností. Muži i ženy se nejvíce přikláněli k možnosti NIC bezdomovci NEDÁVAT, následovala možnost dát mu PENÍZE JEN TAK. Odpovědi se hodně lišily v možnosti dát PENÍZE NA PIVO, kde muži souhlasili ve 20% a ženy v 1%. JÍDLO BY ŠLO žebrajícímu člověku KOUPIT 12% u obou skupin.

Tabulka č.10 Když Vás potká žebrající bezdomovec

	Dám peníze jen tak	Půjdu koupit jídlo,když bude žebrot na jídlo.	Dám peníze, pokud řekne, že žebrot na pivo	Nedám mu nic
Muži	6	3	5	11
Ženy	7	3	1	15
Celkem	13	6	6	26

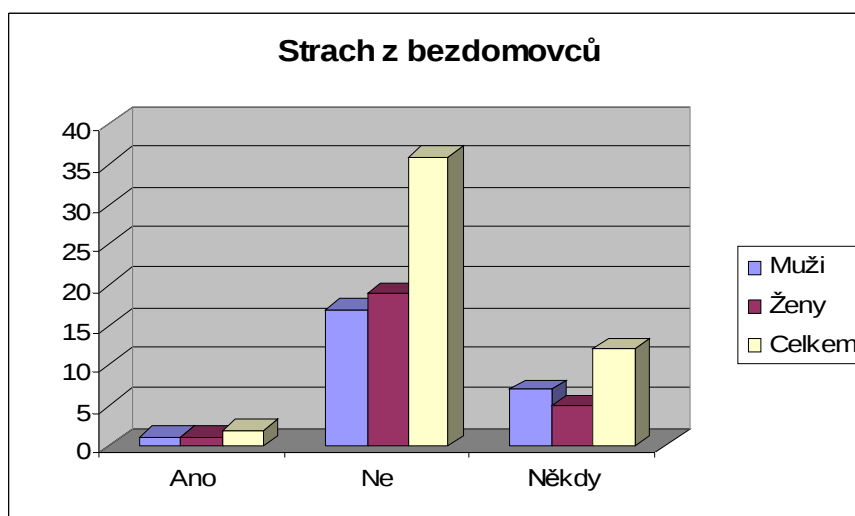

Otázka č. 10 Máte z bezdomovců strach?

Vyhodnocení této otázky mě překvapilo, protože mi vyšlo, že více mužů než žen má strach z bezdomovců. Rozdíl není velký a liší se v podstatě jen v možnosti NĚKDY - respektive o dva více mužů udalo tuto možnost a o to víc žen uvedlo čistě NE. Pravděpodobně by se ale rozdíl rychle dorovnal, kdyby bylo dotazovaných více.

Tabulka č.11 **Máte z bezdomovců strach?**

	Ano	Ne	Někdy
Muži	1	17	7
Ženy	1	19	5
Celkem	2	36	12

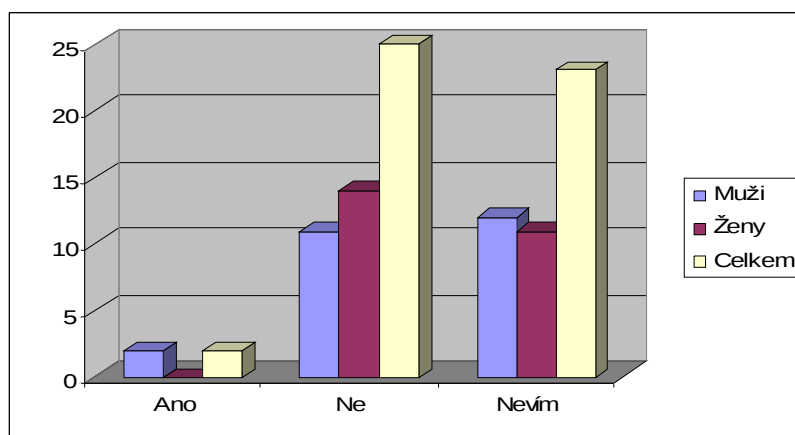

Otázka č.11 **Myslíte si, že se stát dostatečně věnuje otázce bezdomovectví?**

Na výběr ze tří možností ANO-NE-NEVÍM, odpovědělo s rozdílem jen několika procent téměř 90% dotazovaných mužů a 100% žen buď NE nebo NEVÍM. Pouze 2 respondenti mužského pohlaví odpověděli ANO.

Tabulka č. 12. **Myslíte si, že se stát dostatečně věnuje otázce bezdomovectví?**

	Ano	Ne	Nevím
Muži	2	11	12
Ženy	0	14	11
Celkem	2	25	23

Otázka č. 12 **Znáte nějaké organizace, které poskytují pomoc lidem žijícím na ulici? Pokud ano, jaké?**

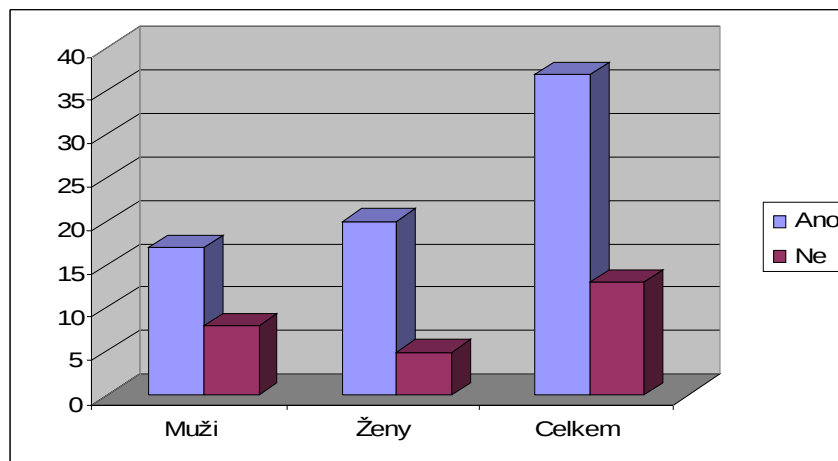
V této otázce u obou skupin převyšuje odpověď ANO - u žen je to 80% a u mužů 68%.

Mezi nejčastěji uváděné organizace patří Naděje (zná ji 60%), Nový Prostor a Armáda spásy u mužů a o něco více organizací uvedly ženy. Kromě Naděje (zná ji 64%), uvedlo 16% loď Hermes a Armádu spásy, 12% Nový Prostor a Charitu. V povědomí je i Červený Kříž a Ježek a čížek.

Tabulka č.13

Znáte nějaké organizace, které poskytují pomoc lidem žijícím na ulici? Pokud ano, jaké?

	Ano	Ne
Muži	17	8
Ženy	20	5
Celkem	37	13

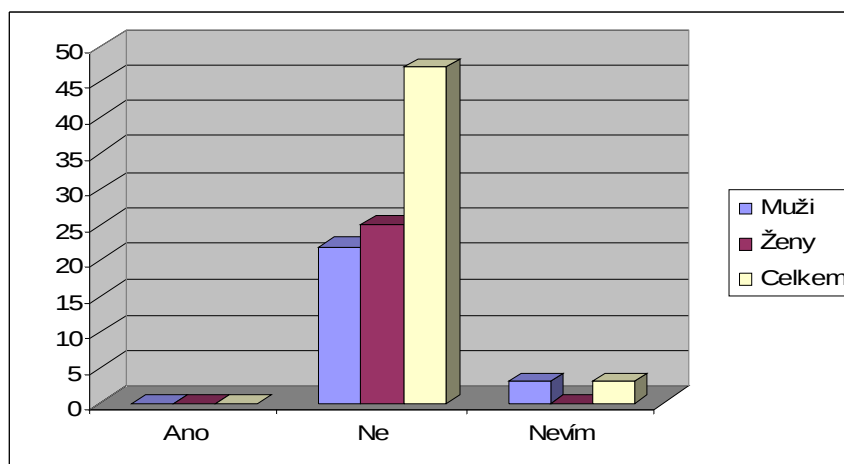

Otázka č.13 Myslíte si, že je možné, aby bezdomovectví úplně vymizelo?

Na tuto otázku odpovědělo shodně 100% žen, že to není možné a kromě 3% mužů, kteří uvedli, že neví, označil zbytek také možnost NE.

Tabulka č. 14 Myslíte si, že je možné, aby bezdomovectví úplně vymizelo?

	Ano	Ne	Nevím
Muži	0	22	3
Ženy	0	25	0
Celkem	0	47	3

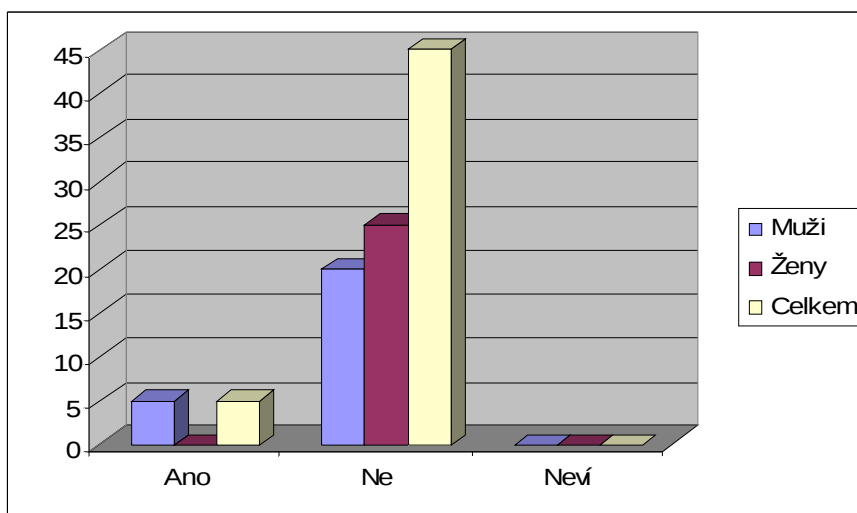

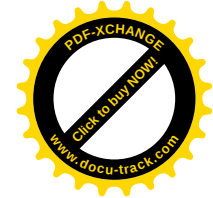
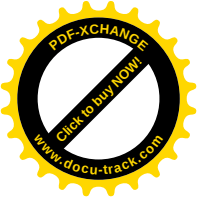
Otázka č.14 Chtěl/a byste si vyzkoušet být bezdomovcem (cca na jeden měsíc)?

Tato otázka uzavírá dotazník. Je těžké si představit, jak by se člověk choval, kdyby se náhle ocitl na ulici, avšak jsou lidé, kteří by si to aspoň na měsíc vyzkoušeli. Převažují muži - 20% respondentů, z žen je to jedna dotázaná, jež k odpovědi uvedla "pouze v létě".

Tabulka č.15 Chtěl/a byste si vyzkoušet být bezdomovcem (cca na jeden měsíc)?

	Ano	Ne	Neví
Muži	5	20	0
Ženy	0	25	0
Celkem	5	45	0

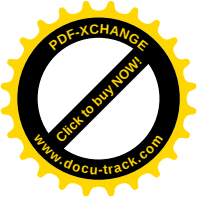

Závěr

V závěru práce provedu shrnutí a vyhodnotím hypotézy položené na začátku dotazníkového šetření. Bezdomovectví je jev, kterého si většina lidí všímá. Stalo se natolik součástí života v městě, že se jím nějakým způsobem zaobíráme. Někteří ho vnímají jako nutné zlo, jiní cítí lítost, další poskytují pomoc a tím se snaží minimalizovat následky. V každém případě se jedná o problém, který úplně vymizet nemůže a minimalizován by mohl být pouze v případě dostatečných finančních prostředků, jež by umožňovaly dostatečnou péči o lidi bez domova (domy na půli cesty pro lidi vycházející z ústavů či vězení, pracovní místa pro lidi se zdravotním omezením a pro lidi ke konci produktivního věku a podobně). Naše společnost se pořád nachází ve fázi, kdy stále budou lidi z různých důvodů odcházet od rodin, přicházet o zaměstnání, páchat trestné činy a řešit své problémy pomocí drog. Důležitým tématem je prevence všech patologických jevů.

Postoje lidí k osobám bez přístřeší se různí, avšak z dotazníkového šetření vyplývá, že většině dotazovaných bezdomovci vadí někdy. Z postojů tedy nepřevažuje ani čistě negativní, ani jasně pozitivní. **První hypotéza**, ve které jsem se domnívala, že většině lidí lidé bez domova spíše vadí, **byla vyvrácena**. Co vlastně člověk cítí, když vidí někoho žít tak nepředstavitelným způsobem života? Většina lidí si to nedokáže vůbec představit. Žijeme tak, jak jsme si to vybudovali, někdy byl průběh hladký, jindy jsme museli vynaložit spoustu úsilí. Lidé, kteří žijí „hůř“ než my, máme tendenci litovat nebo jimi pohrdat. Pocitem, který u dotázaných převažuje ve vztahu k bezdomovcům, je lítost. Kolem 40 procent mužů i žen na sobě pozoruje právě tuto emoci. **Druhá hypotéza se tedy potvrdila**. Několik respondentů uvedlo, že by chtěli pomoci, ale nevědí, jak. Někdy je největší pomocí přijímání, akceptování lidí takových, jací jsou. Pomocí může být i to, že potřebné lidi odkážeme na instituce, které se zabývají pomocí a poskytováním služeb těmto lidem. Jak vyplynulo z otázky číslo 13, byla by schopna tak učinit valná část dotázaných. Otázka zněla, zda respondent zná nějakou organizaci, jež se bezdomovectvím zabývá. Celých 80 procent žen a necelých 70 procent mužů odpověděla, že ano. V dodatkové otázce jsem dotazované prosila, aby mi napsali, jaké. Nejznámější jsou mezi veřejností Naděje, Armáda spásy a časopis Nový Prostor. **Třetí**

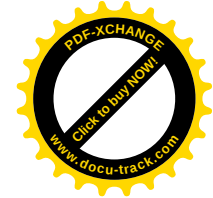
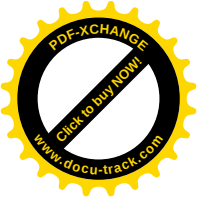

hypotéza se potvrdila. V poslední hypotéze jsem vyslovila domněnku, že alespoň polovina dotázaných žen má z bezdomovců občas strach. Výsledek mě velmi překvapil, protože z dotazníku vyplynulo, že častěji cítí strach muži. Rozdíl byl ale pouze o dva (tuto možnost uvedlo 8 mužů) a pravděpodobně by se rychle dorovnal, kdyby bylo dotazovaných více. **Čtvrtá hypotéza byla vyvrácena.**

Bezdomovectví bylo, je a bude součástí většiny společností a zemí. Měnit se může množství lidí takto žijících, postoje ostatních a zároveň hodnoty každého z nás. Domnívám se, že každý, kdo se pro změnu rozhodne, by měl dostat pomocnou ruku.

V práci jsem se snažila popsat obecně problematiku bezdomovectví. Uvědomuji si, že téma je rozsáhlé, ale snad se mi podařilo zahrnout do textu všechny aspekty a nastínit komplexně tuto problematiku.

Práce je dokreslena kasuistikou člověka, jehož příběh zahrnuje mnoho prvků, které lidi bez domova charakterizují.

Seznam použité literatury:

HRADECKÝ, I. – HRADECKÁ, V. :*Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Naděje. Praha 1996, ISBN 80-902292-0-4

KOLEKTIV AUTORŮ: *Encyklopedický slovník*. Encyklopedický dům a Odeon. Praha 1993

NADĚJE O.S.: *Sborník ze semináře na téma bezdomovství v Evropě – Olomouc*, 4. 3. 1998, Praha 1998, ISBN 80-902292-3-9

VÁGNEROVÁ, M.: *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2. vydání, Portál, Praha, 2000, ISBN 80-7178-496-6

WINKLER, J.- PETRUSEK, M.: *Velký sociologický slovník*. Praha : Karolinum Praha, 1997. ISBN 80-7184-164-1.

Prameny:

HECZKOVÁ E.: *Bezdomovectví v České republice-úvod do problematiky*. Příspěvek na semináři Dopady kapitalismu:bezdomovectví. Praha 2005

HORÁKOVÁ, M.: *Současné podoby bezdomovectví v České republice* (pilotní sonda). Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. Praha, únor 1997

HRADECKÝ,I.: *Profily bezdomovectví v České republice-Proč spí lidé venku a kdo jsou ti lidé-* Tématická zpráva. Praha říjen,2005

INSTITUT SOCIOLOGICKÝCH STUDIÍ FSV UK, KATEDRA VEŘEJNÉ A SOCIÁLNÍ POLITIKY: *Analýza bezdomovectví a politik boje proti bezdomovectví*. Praha 2004

MĚSTSKÉ CENTRUM SOCIÁLNÍCH SLUŽEB A PREVENCE-ODDĚLENÍ ANALÝZ A VZDĚLÁVÁNÍ: *Bezdomovectví v Hlavním městě Praze*. Praha 2004

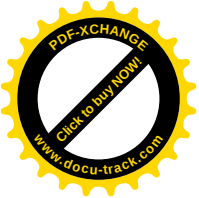
Vyhláška MPSV ČR č. 182/1991 Sb.

Časopisy:

STÁRKOVÁ, K. Jsem na ulici; může se to stát i vám... časopis Nový Prostor, č. 121/2002

VÍŠEK, P.: *Hmotná nouze*. Časopis Sociální politika, č. 6/1998,

ASOCIACE VZDĚLAVATELŮ V SOCIÁLNÍ PRÁCI: Časopis Sociální Práce, č.4/2006

Internetové stránky:

www.mcssp.cz (P. Pěnkava: „Sociální práce s osobami bez přístřeší“)

www.mcssp.cz (Kozáková, J. (1997):” Bezdomovství jako specifická forma bydlení a životního stylu.”)

www.mcssp.cz (Petr Sedláček a Petra Kosová (Praha 2000): “Služby poskytované osobám bez přístřeší v Praze Informační přehled”)

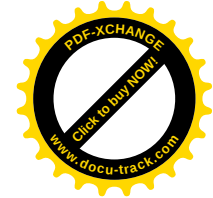
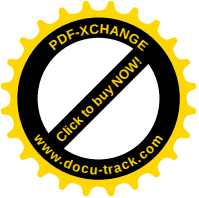
www.armadaspasy.cz

www.bezdomovci.eu

www.feantsa.org

www.azylovedomy.cz

www.novyprostor.cz

Příloha:

Dotazník

Dotazník

Téma: Problematika bezdomovectví

Tento dotazník by měl zjistit, jaké je obecné povědomí o problematice bezdomovectví a jaký postoj lidé zaujímají vůči osobám bez přístřeší. Odpovědi na otázky použiji ve výzkumné části mé bakalářské práce. Předem děkuji za vyplnění.

Pokyny pro vyplnění dotazníku: Vaše odpovědi označte ~~Q~~ nebo odpověď ztučněte

Pohlaví

☐ muž

☐ žena

Věk

☐ 15-25

☐ 26-35

☐ 36-50

☐ 51-60

☐ 61 a více

Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

☐ základní

☐ odborné

☐ středoškolské

☐ odborné s maturitou

☐ středoškolské s maturitou

☐ vyšší odborné

☐ vysokoškolské

Uvědomujete si přítomnost bezdomovců ve vašem okolí?

☐ ANO

☐ NE

☐ NEVÍM

Vadí Vám jejich přítomnost?

☐ VŽDY

☐ ČASTO

☐ NĚKDY

☐ NIKDY

Mezi hlavní příčiny bezdomovectví podle Vás patří:

(Očíslujte odpovědi podle důležitosti-nejdůležitější je 1, méně důležitá 2 atd.)

☐ Zdravotní důvody (onemocnění, úraz...).....

☐ Užívání drog a alkoholismus.....

☐ Nechuť pracovat.....

☐ Ztráta zaměstnání.....

☐ Rozpad rodiny(rozvod, úmrtí...).....

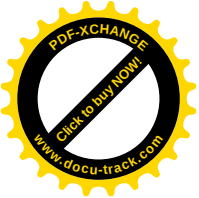
☐ Sklon k nekonvenčnímu způsobu života (tuláctví, nestálé zaměstnání...)....

☐ Výstup z ústavního zařízení či vězení

Jaký máte vztah k bezdomovcům?

☐ cítím k nim určitý druh pokory (a soucit)

☐ jsou mi lhostejní, nezajímám se o ně

- ☐ spíš jimi pohrdám
- ☐ je mi jich líto
- ☐ chtěl/a bych jim pomoci, ale nevím, jak
- ☐ jiný.....

Když nastoupíte do tramvaje, kde sedí bezdomovec, který zapáchá, co uděláte?

- ☐ Zůstanete
- ☐ Odsednete si do druhé půlky vagónu
- ☐ Vystoupíte nebo přestoupíte do jiného vagónu

Když Vás potká žebrající bezdomovec:

- ☐ Dáte mu peníze jen tak
- ☐ Půjдете mu koupit jídlo (pokud bude žebrať na jídlo)
- ☐ Dáte mu peníze, když Vám řekne, že žebrať na pivo
- ☐ Nedáte mu nic

Máte z bezdomovců strach?

- ☐ ANO
- ☐ NE
- ☐ NĚKDY

Myslíte si, že se stát dostatečně věnuje otázce bezdomovectví?

- ☐ ANO
- ☐ NE
- ☐ NEVÍM

13) Znáte nějaké organizace, které poskytují pomoc lidem žijícím na ulici? Pokud ano, jaké.

- ☐ ANO
- ☐ NE

14) Myslíte si, že je možné, aby bezdomovectví úplně vymizelo?

- ☐ ANO
- ☐ NE
- ☐ NEVÍM

15) Chtěl/a byste si vyzkoušet být bezdomovcem (cca na 1 měsíc?)

- ☐ ANO
- ☐ NE
- ☐ NEVÍM

Ještě jednou díky za vyplnění a přeji pěkný den.